

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Brigita Sílešová

**Výklad pojmu obvyklého bydliště dítěte v případě
mezinárodních únosů ve světle aktuální judikatury**

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Výklad pojmu obvyklého bydliště dítěte v případě mezinárodních únosů ve světle aktuální judikatury vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 21. 8. 2017

.....
Brigita Sílešová

Poděkování

Tímto bych velmi ráda poděkovala JUDr. Ondřeji Šmídovi Ph.D. za cenné rady a odborné vedení při zpracování mé diplomové práce.

Obsah	
Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Právní rámec	8
1.1 Mezinárodní úprava	8
1.2 Unijní právní úprava	9
1.2.1 Hlavní principy a pojmy podle Unijní právní úpravy	10
1.3 Česká právní úprava.....	12
1.3.1. Procesní řízení podle ZŘS	12
1.3.2. Ustanovení ZŘS ve světle judikatury.....	17
2 Pojem obvyklého bydliště dítěte	20
2.1. Pojmy související s určením obvyklého bydliště dítěte.....	20
2.1.1. Rodičovská odpovědnost.....	21
2.1.1.1. Rodičovská odpovědnost ve světle judikatury Ústavního soudu	21
2.2.1. Právo péče.....	22
2.3.1. Právo na styk s dítětem.....	23
2.4.1. Zájem dítěte	24
2.2. Pojem obvyklého bydliště dítěte podle judikatury českých soudů.....	25
3 Výklad obvyklého bydliště dítěte ve smyslu stanoviska Soudního dvora	27
3.1 Určení obvyklého bydliště kojence ve smyslu článku 11 nařízení Brusel IIa ve smyslu splnění podmínky fyzické přítomnosti dítěte	29
4 Návratové řízení a postup v případě změny bydliště	32
4.1 Změna bydliště	32
4.2 Návratové řízení.....	33
4.3 Odmítnutí navrácení dítěte	35
Závěr	38
Abstrakt	40
Zdroje	42
Monografie	42
Právní předpisy	42
Judikatura	43
Jiné zdroje.....	46

Seznam použitých zkratek

Haagská úmluva – Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Úmluva – Úmluva o právech dítěte ze dne 20. 11. 1989

Nařízení Brusel IIbis – nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 uzavřená dne 25. Října 1980

LZPS – usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu

ZŘS – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

ZSPO – zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Soudní dvůr – Soudní dvůr Evropské Unie

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

Úvod

Mezinárodní únosy dětí jsou v dnešní moderní společnosti stále více probíraným tématem. Svět se lidem otevírá díky rostoucím studijním i pracovním příležitostem a stále více lidí těchto možností využívá. Dochází tak ke zvyšujícímu se počtu vzniku rodin, ve kterých rodiče pochází z rozdílných států, popř. se oba nacházejí na území státu, jehož nejsou občany. Při nastupujících neshodách mezi rodiči pak může vznikat řada otázek ve vztahu k dětem, zejména v situaci, kdy se jeden z rodičů rozhodne odjet ze země s dítětem, ve kterém má dítě obvyklé bydliště, aniž by respektoval podmínky, které jsou upraveny v jednotlivých právních úpravách. V takovém případě pak hovoříme o mezinárodním únosu dítěte, kterému bych se chtěla věnovat ve své diplomové práci. Konkrétním zaměřením bude pojem obvyklého bydliště dítěte vykládaný podle aktuální judikatury, zejména podle stanoviska Soudního dvora vydaného v květnu tohoto roku. V již zmíněném rozhodnutí se soud zabýval podmínkou fyzické přítomnosti dítěte při určování obvyklého bydliště dítěte.

Ve své diplomové práci se tak budu věnovat následujícím vědeckým otázkám:

1. Shoduje se současný koncept definice obvyklého bydliště dítěte s aktuální judikaturou ESD?
2. Jakou roli hraje fyzická přítomnost dítěte u příslušného soudu při určování jeho obvyklého bydliště?
3. Jaký má vliv věk dítěte při určování jeho obvyklého bydliště?
4. Jak se určuje obvyklé bydliště v případě ještě nenarozených dětí (nasciturů)?

Struktura diplomové práce

V první kapitole se budu věnovat pramenům upravujícím problematiku mezinárodních únosů. Prameny budu uvádět na úrovni mezinárodní, unijní a v neposlední řadě také úpravu v českém právním řádu. Současně budu uvádět jednotlivé pojmy a principy, které tyto prameny zakotvují.

Ve druhé kapitole se budu zabývat vymezením pojmu obvyklého bydliště dítěte a jím souvisejícím institutům. Teoretické vymezení budu čerpat z právních úprav uvedených v první kapitole, odborné literatury a zejména relevantní judikatury, která je hlavním nástrojem pro výklad a interpretaci mezinárodních dokumentů.

Ve třetí kapitole budu srovnávat současné definování pojmu obvyklého bydliště dítěte ve vztahu k existující judikatuře, a to konkrétně ve smyslu stanoviska Soudního dvora ze dne 16. května 2017, ve kterém soud zjišťoval důležitost fyzické přítomnosti dítěte jako jeden z předpokladů při určování obvyklého bydliště dítěte. Soud se také v tomto stanovisku

vyjadřoval k situaci kojenců a nenarozených dětí, a principů, kterých se užije při rozhodování o jejich navrácení či odmítnutí navrácení do daného státu.

Ve čtvrté kapitole uvedu postup soudů v případě změny bydliště a návratové řízení.

Závěrem tak bude kvalitativní vyhodnocení zjištěných informací a nastínění možných řešení de lege ferenda.

Metody zpracování diplomové práce

Při vyhledávání relevantních informací a podkladů pro svou diplomovou práci jsem využívala zejména internetové zdroje, odbornou literaturu a osobní konzultace na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Hlavními zdroji mé práce byly zdroje cizojazyčné, zejména judikatura Soudního dvora a case law, které jsem hledala na různých internetových stránkách, zejména se jedná o internetovou databázi (INCADAT), která shromažďuje řadu stěžejních rozhodnutí soudů ve věcech mezinárodních únosů. Jelikož je má práce založena zejména na soudních rozhodnutích, tak budu zejména vycházet z této databáze. Stejně tak jsem však použila materiály v jazyce českém, jako například zdroje Ministerstva práce a sociálních věcí ČR či Ministerstva spravedlnosti po konzultaci na Úřadě pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.

Při psaní své diplomové práce jsem pak využila určité vědecké metody, a to zejména metodu syntetickou, analytickou, logickou a gramatickou. Syntetickou metodu jsem užívala zejména při shromažďování informací, zkoumáním jednotlivých pojmů a jejich charakterizováním. Analytickou metodu jsem pak využívala při vyhodnocení svých poznatků, zejména jsem se snažila o kvalitativní zhodnocení získaných poznatků.

Má diplomová práce je zpracována podle právního stavu ke dni **21. 8. 2017**.

1 Právní rámec

V rámci této kapitoly uvedu prameny mezinárodních únosů, a to z pohledu mezinárodní úpravy, unijní úpravy i v rámci českého právního řádu. Tyto jednotlivé úpravy obsahují řadu principů a základních pojmů důležitých pro tuto problematiku. Pojmům souvisejícím s výkladem pojmu „obvyklého bydliště“ se pak budu věnovat konkrétněji v kapitole 2 této práce.

1.1 Mezinárodní úprava

Z pohledu mezinárodního práva je obecná úprava mezinárodních únosů obsažena v Úmluvě o právech dítěte ze dne 20. 11. 1989 (dále jen „Úmluva“). Speciální ustanovení můžeme najít v Úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, která byla uzavřena v Haagu dne 25. října 1980 a jež vstoupila pro Českou republiku v platnost 1. března 1998 (dále jen „Haagská úmluva“). Jak již vychází z její preambule, má za cíl chránit děti před škodlivými účinky jejich protiprávního přemístění nebo zadržování a současně stanovit postupy k zajištění jejich bezodkladného návratu do státu jejich obvyklého bydliště, jakož i zajistit ochranu práva styku s nimi a odradit tak od šíření mezinárodních únosů dětí, které jsou pak obětmi traumat způsobených protiprávním přemístěním nebo zadržováním.¹

Mezinárodní únos je upraven v článku 3 této Úmluvy a stanoví: *„Přemístění nebo zadržení dítěte se považuje za protiprávní, jestliže: a) bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením; b) v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení. Právo péče uvedené v písmenu a) může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu.“*²

Pojem mezinárodního únosu je potřeba chápat zejména v kontextu uvedených pramenů, nikoliv z pohledu pouze vnitrostátních předpisů, např. trestního práva, jež upravuje mezinárodní únos v § 200 TZ.³

V článku 5 písm. a) této úmluvy se poté konkretizuje „právo péče o dítě,“ což zahrnuje práva vztahující se k péči o osobu dítěte a také právo určit místo pobytu dítěte.⁴

¹ Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 1080/17

² Úmluva haagská čl. 3

³ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 961-964

Současně z judikatury signatářských států Haagské úmluvy vychází, že v převažující většině členské státy akceptují, že právo veta použitelné v rámci přemístění dítěte z jurisdikce, ve spojení s právem styku, je třeba řadit do práva péče o dítě pro účely Haagské úmluv.⁵

Úmluva je záměrně vzhledem ke svému dopadu a počtu signatářských států založena na obecném konceptu, s vymezením hlavních principů. Případy se od sebe liší a spočívají vždy na posouzení vnitrostátním soudem daného státu a jedním z hodnotících kritérií je stanovení místa obvyklého bydliště dítěte. V návratovém řízení se rodič dožaduje navrácení dítěte do jeho obvyklého bydliště z důvodu, že bylo porušeno jeho právo péče, právo styku a je na soudu rozhodnout, jaké jurisdikci podléhá.⁶

Při provádění Úmluvy jsou důležité ústřední orgány. Česká republika tímto orgánem určila Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, avšak pro usnadnění přímé soudní komunikace slouží zejména styční soudci.⁷

1.2 Unijní právní úprava

Podle Haagské úmluvy nalezneme úpravu v rámci Evropské Unie, kterou je nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, nazývané též nařízení Brusel II bis či nařízení Brusel IIa (dále jen „Nařízení Brusel IIa“). Nařízení Brusel IIa se však použije pouze pro otázky v něm upravené a nebude aplikováno ve vztazích s Dánskem. Mezi další platné mezinárodní úpravy patří Evropská úmluva o styku s dětmi a Evropská úmluva o výkonu práv dětí. Ty však nebývají často využívány.⁸

Není-li aplikováno Nařízení Brusel IIa, rozhodnutí soudu vydané ve státě jeho původu týkající se věci rodičovské odpovědnosti, které bylo vydané před únosem dítěte, je uznáno a vykonáno podle Evropské Úmluvy o uznání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí, vyhlášené pod č. 66/2000 Sb. m. s. a účinné od 1. 7. 2000. Tato úmluva byla ratifikována všemi členskými státy.

Dalšími možnými postupy jsou podle Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření dětí,

⁴ Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 16. května 2017

⁵ Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA, „mezinárodní právo rodinné v praxi“, Praha, 2010

⁶ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí aneb pojem „obvyklé bydliště“ dítěte*. Epravo.cz [online]. Praha, 2014. [cit. 21. 8. 2017].

⁷ The Judges' Newsletter on International Child Protection. Hcch.net

⁸ Zdroje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

vyhlášené pod č. 141/2991 Sb. m. s. a účinné od 1. 1. 2002. Seznam smluvních stránek je dostupný na oficiálních stránkách Haagské konference pod č. 34.⁹

1.2.1 Hlavní principy a pojmy podle Unijní právní úpravy

Body nařízení Brusel IIa obsahující základní principy a pojmy, zejména bod 12, který obsahuje odůvodnění, že pravidly pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské odpovědnosti stanovené tímto nařízením jsou formulovány s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, a to zejména na blízkost. Příslušným by měl být především soud členského soudu, ve kterém má dítě své obvyklé bydliště, s výjimkou určitých případů změny bydliště, nebo v případě, kdy je soud určený dohodou nositelů rodičovské odpovědnosti. Bod 17 odůvodnění obsahuje povinnost neprodleného zajištění navrácení dítěte v případech neoprávněného odebrání (protiprávního přemístění) nebo zadržení dítěte při použití Haagské úmluvy, doplněná ustanovení tohoto nařízení, zejména článkem 11.¹⁰

V článku 1 tohoto nařízení je upravena působnost, která stanoví, že toto nařízení se bez ohledu na druh soudu vztahuje na občanskoprávní věci týkající se přiznání, výkonu, předvedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské odpovědnosti.¹¹

Článek 2 pak obsahuje související definice, zejména definici rodičovské odpovědnosti, jíž se rozumějí veškerá práva a povinnosti fyzické či právnické osoby týkající se dítěte nebo jmění dítěte, která jsou jí svěřena soudním rozhodnutím, právními předpisy či právně závaznou dohodou. Tento pojem v sobě zahrnuje především právo péče o dítě a práva na styk s dítětem. Nositelem rodičovské odpovědnosti se tak rozumí zejména osoba, která má rodičovskou odpovědnost k dítěti. Právem péče o dítě se pak rozumějí práva a povinnosti týkající se péče osoby o dítě a zejména právo určit místo bydliště. Ve smyslu tohoto nařízení se rozumí neoprávněným odebráním (protiprávním přemístěním) nebo zadržením odebrání (přemístění) nebo zadržení dítěte, kterým je porušováno právo péče o dítě vyplývající ze soudního rozhodnutí, ze zákona nebo z právně závazné dohody podle právních předpisů členského státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním (přemístěním) nebo zadržením a za předpokladu, že v době odebrání (přemístění) nebo zadržení bylo skutečně vykonáváno právo péče o dítě, ať společně nebo samostatně, nebo by toto právo bylo vykonáváno, kdyby k odebrání (přemístění) nebo zadržení nedošlo. Péče o

⁹ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 961-964

¹⁰ Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 16. května 2017

¹¹ Tamtéž

dítě se považuje za vykonávanou společně v případě, kdy podle rozhodnutí nebo ze zákona jeden z nositelů rodičovské odpovědnosti nemůže rozhodnout o místě bydliště dítěte bez souhlasu jiného nositele rodičovské odpovědnosti.¹²

Pojem obecné příslušnosti uvedený v článku 8 tohoto ustanovení pak stanoví, který soud členského státu je příslušný k projednání věci rodičovské odpovědnosti k dítěti, a to členského státu, na jehož území má v době podání žaloby dítě obvyklé bydliště. Článek 10 se věnuje příslušnosti v případech únosu dítěte a stanoví, že v případech neoprávněného odebrání (popř. protiprávního přemístění) nebo zadržení dítěte jsou soudy členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým neoprávněným odebráním (popř. protiprávním přemístěním) či zadržením, příslušné do té doby, kdy získá dítě obvyklé bydliště v jiném členském státě a každá osoba, orgán nebo jiný subjekt mající právo péče o dítě dá souhlas k odebrání (přemístění) či zadržení nebo pokud dítě mělo bydliště v jiném členském státě po dobu nejméně jednoho roku poté, co se osoba, orgán nebo další jiný subjekt mající takové právo dozvěděla, popř. se dozvědět měla o místě, kde se dítě nachází, dítě si však v takovém novém prostředí zvyklo a byla splněna nejméně jedna z následujících podmínek: „i) do jednoho roku po té, kdy se nositel práva péče o dítě dozvěděl nebo se měl dozvědět místo pobytu dítěte, nebyla podána žádost o navrácení dítěte u příslušných orgánů členského státu, kam bylo dítě odebráno (přemístěno) nebo kde je zadržováno; ii) žádost o navrácení dítěte podaná nositelem práva péče o dítě byla vzata zpět a ve lhůtě stanovené v bodě i) nebyla podána nová žádost; iii) věc projednává u soudu v členském státě, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým neoprávněným odebráním (protiprávním přemístěním) nebo zadržením, byla uzavřena podle čl. 11 odst. 7; iv) soudy členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před neoprávněným odebráním (protiprávním přemístěním) nebo zadržením, vydaly rozhodnutí o právu péče o dítě, které neobsahuje navrácení dítěte.“¹³

Navrácení dítěte je pak upraveno v článku 11 tohoto nařízení a stanoví, že v případě, kdy osoba, orgán nebo určitý jiný subjekt mající takové právo péče o dítě požádá příslušné orgány v členském státě o vydání rozhodnutí na základě Haagské úmluvy, aby dosáhl navrácení dítěte, které bylo neoprávněně odebráno (protiprávně přemístěno do jiného členského státu) nebo zadrženo v jiném členském státě než ve státě, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před neoprávněným odebráním (protiprávním přemístěním) nebo zadržením, použijí se odstavce 2 až 8. V případě, že nelze zjistit obvyklé bydliště dítěte

¹² Nařízení Brusel IIa., čl. 2

¹³ Tamtéž

a nelze určit soudní příslušnost podle článku 12, jsou příslušné soudy členského státu, ve kterém je dítě přítomno. Tedy příslušnost založená na přítomnosti dítěte je upravena v článku 13 tohoto nařízení.¹⁴

Podle čl. 23 písm. a) Nařízení Brusel IIa., je důvodem pro neuznání rozhodnutí ve věci rodičovské odpovědnosti, „je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá, přičemž jsou vzaty v úvahu zájmy dítěte.“¹⁵

Z těchto výkladů nám tedy vyplývá řada pojmů, kterým se budu věnovat podrobně v kapitole 2.

1.3 Česká právní úprava

1.3.1. Procesní řízení podle ZŘS

Zákon č. 292/2013 Sb. O zvláštních řízeních soudních (dále „ZŘS“), ve znění pozdějších předpisů, stanovuje konkrétně v ustanoveních § 478–491 zvláštní procesní pravidla pro postup při vnitrostátním zajišťování této spolupráce správních a soudních orgánů.¹⁶

Pro řízení je příslušný soud, v jehož obvodu má sídlo Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.¹⁷ Jedná se o specializovanou problematiku, která se vyznačuje oproti běžnému řízení mnoha zvláštnostmi, a to včetně požadavku, aby jednání a rozhodnutí bylo operativní a rychlé. Za dosažením tohoto účelu byla místní příslušnost koncentrována u jednoho soudu, což je mimo jiné obvyklé v mnoha smluvních státech.¹⁸

Místně příslušným soudem je Městský soud v Brně. V jeho obvodu má sídlo Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a je tak ústředním orgánem určeným k výkonu povinností uložených v otázkách mezinárodních únosů.¹⁹ Jedná se o výlučnou místní příslušnost a uplatní se zde pravidlo o delegaci nutné, jak stanoví § 12 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb. Občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“). Vzhledem na specifické požadavky byla tedy vyloučena delegace vhodná.²⁰ Dojde-li k vydání rozhodnutí o navrácení dítěte, je příslušným i k výkonu tohoto rozhodnutí, jak stanoví § 500 odst. 2 ZŘS. K odvolání, jak v nalézacím, tak ve vykonávacím řízení je funkčně příslušný Krajský soud v Brně.²¹

¹⁴ Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 16. května 2017

¹⁵ Nařízení Brusel IIa, čl. 23

¹⁶ Nález ÚS ČR, sp. zn. II.ÚS 3742/14

¹⁷ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 479

¹⁸ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 961-964

¹⁹ Haagská úmluva, čl. 6

²⁰ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 961-964

²¹ Tamtéž

Řízení lze zahájit jen na návrh a tedy nestačí, aby byl orgánem sociálně-právní ochrany dětí podán podnět s tím, že by řízení mělo být zahájeno soudem ex officio, tedy z úřední povinnosti.²² Návrh se podává u Městského soudu v Brně, pokud má navrhovatel za to, že dítě bylo přemístěno do České republiky. Ústně učiněný návrh do protokolu nepřipadá v úvahu. V případě telefaxu či elektronické podoby bez uznávaného elektronického podpisu, musí být doplněn originálem do 3 dnů, popřípadě lze doplnit listinným podáním shodného znění. Tato povinnost neplatí, je-li návrh podán elektronickým návrhem podepsaným uznávaným elektronickým podpisem nebo učiněným prostřednictvím systému datových schránek.²³

Současně se v souvislosti s § 481 ZŘS dovozuje, že navrhovatelem může být pouze ten, kdo tvrdí, že bylo únosem zasaženo do jeho práv na péči o dítě. Návrh podává buď přímo sám u příslušného soudu státu, do něhož bylo dítě uneseno, a nebo tak činí s pomocí svého nebo dožádaného ústředního orgánu, jak vyplývá z Haagské úmluvy čl. 8.²⁴

Je právem navrhovatele podat návrh na zahájení řízení ve svém rodném jazyce. Toto právo vyplývá z § 18 odst. 1 OSŘ.²⁵ Právo jednat před soudem ve své mateřštině se nevztahuje pouze na přednesy při jednání u soudu, ale současně i na podání účastníka a listiny, kterému jsou soudu doručované.²⁶ Jakmile se navrhovatel obrátí na ústřední orgán dožadovaného státu s žádostí o pomoc (státu, do něhož bylo dítě přemístěno nebo v něm bylo zadrženo), musí být jeho žádost učiněná jak v původním jazyce, přeložena do úředního jazyka dožadovaného státu.²⁷

Celé řízení je osvobozeno od soudního poplatku, což vychází z § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích.²⁸ Splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků podle § 138 odst. 1 OSŘ může být významné i pro žádost o ustanovení zástupce podle § 30 OSŘ.²⁹

Účastenství je vymezeno ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS tak, že „*účastníkem je navrhovatel a další osoby označované zákonem, tedy odpůrce a dítě.*“ Protože se nejedná o

²² Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 965-966

²³ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 961-964

²⁴ Haagská Úmluva, čl. 8

²⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 18 odst. 1

²⁶ Tamtéž

²⁷ čl. 24 Úmluvy

²⁸ Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, § 11 odst. 1 písm. a)

²⁹ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 965-966

řízení, jež by mohlo být zahájeno i bez návrhu, nepřipadá tedy v úvahu, aby byl účastníkem řízení někdo jiný. Státní zastupitelství nemůže do řízení ani vstoupit, ani jej zahájit (§ 8).³⁰

Navrhovatelem může být ve smyslu čl. 3 Haagské mluvy nejen člověk, ale také i instituce, tj. zařízení nebo orgán, pokud mají právo péče o dítě. V první řadě to bude rodič, dále jím může být ten, kdo má obdobnou pozici jako má podle českého práva pěstoun, dále osoba, již bylo dítě svěřeno do péče, osobně pečující poručník, ústav nebo zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc. Navrhovatel musí uvést tvrzení o tom, že jeho právo na péči o dítě bylo přemístěním nebo zadržením dítěte porušeno. Současně pokud by bylo už ze samostatných tvrzení navrhovatele zřejmé, že mělo být porušeno právo někoho jiného, byl by dán důvod pro zastavení řízení, a to pro nedostatek podmínky řízení.³¹

Návrh na zahájení řízení musí obsahovat označení navrhovatele, odpůrce a dítěte.³² Dále musí obsahovat data jejich narození a jsou-li dostupné, tak i údaje o jejich pobytu. Musí být zdůvodněno právo péče o dítě, popsány skutečnosti o jeho obvyklém bydlišti bezprostředně před porušením tohoto práva a vylíčeno jednání, kterým bylo toto právo porušeno. Pokud bylo o péči dítěte rozhodováno příslušným orgánem, tak je třeba přiložit takové rozhodnutí ve stejnopise nebo jeho ověřenou kopii. Vyplývá-li však toto právo ze zákona daného smluvního státu, je nutné předložit také potvrzení ústředního orgánu nebo jiného příslušného orgánu o právních předpisech použitelných v té dané věci.³³

Navrhovatel musí také uvést tvrzení o tom, že právě zmíněný odpůrce porušuje jeho právo na péči o dítě. Ve většině případů se jedná o řešení konfliktů mezi rodiči, avšak není vyloučeno, aby návrh směřoval vůči někomu jinému než vůči druhému rodiči.³⁴

Tomu tak může být například v situaci, kdy návrh podává otec dítěte proti prarodičům dítěte, kteří dítě zadržují, jak jsem se dozvěděla v průběhu konzultace na Úřadě pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. V daném spise se jednalo o situaci, kdy matka trpěla duševní poruchou, pro kterou nemohla vykonávat právo péče o dítě, a proto se dítě nacházelo u prarodičů, tedy rodičů matky. Otec, který žil v zahraničí se poté domáhal navrácení dcery po těchto prarodičích.³⁵

Účastníkem řízení je pochopitelně také dítě a jelikož se jedná o řízení přímo použitelné podle Úmluvy, je nutné vykládat pojem v jejím souladu. Haagská úmluva, se

³⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 6

³¹ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 967-968

³² Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 481

³³ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 965-966

³⁴ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 967-968

³⁵ Zdroje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně

současně, ani s Nařízením Brusel IIa., které na ni podle svého čl. 11 odkazuje, nepoužije v případě, kdy dítě dosáhlo věku šestnácti let. U dítěte starší nebo u dítěte, které by šestnácti let dosáhlo v průběhu řízení o navrácení, by muselo být řízení zastaveno pro nedostatek podmínky řízení, jelikož osoba starší šestnácti let již nemá způsobilost být účastníkem řízení jako dítě. Není však vyloučeno, aby řízení o navrácení nezletilého dítěte starší šestnácti let probíhalo ve státě původu za stejných podmínek jako běžné řízení týkající se péče soudu o nezletilé. Tak stanoví § 466.³⁶

S tím souvisí zejména skutečnost, že dítě starší 16 let již dokáže z velké části jednat za sebe a tedy určit, u kterého rodiče chce nadále bydlet.³⁷

Postavení orgánů sociálně-právní ochrany dětí, mezi něž spadá Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně, upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí.³⁸ V případě těchto řízení o navrácení dítěte při mezinárodních únosech se jedná o řízení s cizím prvkem, a proto bude opatrovníkem jmenován vždy Úřad v Brně, ledaže by byla dána kolize zájmů. To by bylo v případě, kdy by zastupoval už jiného účastníka. Může jím pak být i jiný orgán sociálně-právní ochrany dětí, který by měl pro výkon takové funkce lepší předpoklady, jak vychází z judikatury Krajského soudu v Hradci Králové, 21 Co 163/2004, RC 85/2007.³⁹

Ve věci samé se rozhoduje rozsudkem a tím, bylo-li návrhu vyhověno je předběžně vykonatelný.⁴⁰

Podle § 485 odst. 1 „*Řízení nelze přerušit, ledaže soud rozhodl, že požádá soudní orgán Evropské Unie o rozhodnutí o předběžné otázce.*“⁴¹ Takovouto předběžnou otázkou se soudy obrací na ESD v případě výkladu nebo platnosti práva Unie. Může se týkat výkladu Nařízení Brusel IIa. a v těchto věcech může ESD jednat na návrh předkládajícího soudu ve zrychleném řízení.⁴² K vydání rozsudku o předběžné otázce může dojít i ve lhůtě sedmi dnů od jejího předložení.⁴³

Každý soud může užít možnosti předložit takovouto předběžnou otázku. Povinnost ji předložit však má ten soud, jehož rozhodnutí již není napadnutelné řádným opravným

³⁶ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 967-968

³⁷ NOVOTNÁ, Věra. Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? Právo a rodina. 2007, č. 9, s. 3.

³⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 3

³⁹ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 969

⁴⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 483, § 484

⁴¹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 485

⁴² Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 969

⁴³ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 11. července 2008

prostředkem. Navrhnout předložení předběžné otázky mohou i účastníci, avšak o provedení těchto otázek rozhoduje soud.⁴⁴

Podle § 487 ZŘS se musí jednání konat do 3 týdnů od podání návrhu. Při jednání vyslechne soud navrhovatele a odpůrce a zjistí názor dítěte. Dojde-li v průběhu jednání k dohodě mezi navrhovatelem a odpůrcem ohledně péče o dítě a styk s ním, může soud uložit odpůrci povinnost pro něj z takovéto dohody vyplývající, a to prostřednictvím předběžného opatření.⁴⁵

Pro nařízené jednání platí obecná pravidla, která jsou uvedena v § 115 a násl. OSŘ a § 19 ZŘS. Současně však platí i pravidla zvláštní, která by měla usnadňovat přijetí rychlého rozhodnutí, která jsou v nejlepším zájmu dítěte.⁴⁶

V průběhu jednání soud posuzuje otázku, zda skutečně došlo k neoprávněnému odebrání nebo zadržení dítěte (§478). Soud se tedy zabývá odpůrcem tvrzenými a prokazovanými důvody, na které se však nevztahuje zásada vyšetřovací. To vyplývá nejen z textu Haagské úmluvy, ale také z judikatury. Důvody musí spočívat v nevykonané péči navrhovatelem, souhlasem navrhovatele s přemístěním či zadržením a vážným nebezpečím, že by návratem bylo dítě vystaveno fyzické nebo duševní újmě, popř. se jiným způsobem dostalo do nesnesitelné situace, jak hovoří čl. 13 Haagské mluvy.⁴⁷

V případě výsledku navrhovatele je nutné zajistit jeho výslech postupem podle nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech, nachází-li se navrhovatel v jiném členském státě.⁴⁸

Ve věci samé, ať již soud nařizuje navrácení dítěte nebo zamítá navrácení, rozhoduje soud rozsudkem podle § 483. Pro rozhodnutí rozsudkem se použije obecné úpravy, kterou najdeme v § 152 a násl. OSŘ.⁴⁹

Požadavek na rychlé rozhodnutí ve věci samé vyplývá jak z Haagské úmluvy (čl. 11), tak z Nařízení Brusel IIa (čl. 11/3). Souvisí se zájmy dítěte, jelikož časové prodlevy ovlivňují vývoj vztahu dítěte a navrhovatele. Zdržením se v praxi rozumí nejčastěji v případě, kdy je potřeba řádně prošetřit tvrzené skutečnosti rozhodné pro nenavrácení dítěte.⁵⁰

V daném řízení se však soud nezabývá otázkou péče a styku s dítětem, řeší pouze otázku protiprávnosti přemístění nebo zadržení dítěte a možnost navrácení do země

⁴⁴ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s 969

⁴⁵ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 487

⁴⁶ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s 973-975

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Nařízení Rady (ES) č. č. 1206/2001

⁴⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 152 a násl.

⁵⁰ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s 973-975

obvyklého bydliště. To však může být podmíněno splněním nějaké podmínky a rozsah těchto podmínek lze vyčíst z dostupné české i zahraniční judikatury.⁵¹

1.3.2. Ustanovení ZŘS ve světle judikatury

K shora zmíněnému ustanovení § 478 a násl. ZŘS. se vyjádřil i Krajský soud v Brně ve svém rozhodnutí v květnu tohoto roku. Stanovil, že účelem tohoto ustanovení je vytvoření procesních předpokladů k zabránění únosů dětí a současně by mělo sloužit k umožnění navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště tak, jak to vyžaduje Haagská úmluva, resp. Nařízení Brusel IIa. V tomto řízení musí být primárním hlediskem nejlepší zájem dítěte, se kterým je neodmyslitelně spjata právo dítěte nebýt přemístěno od jednoho rodiče a nebýt zadržováno rodičem druhým.⁵²

Specifickým je § 489, konkrétně odst. 2 ZŘS, k jehož výkladu se vyjádřil i Ústavní soud České republiky. § 489 ZŘS stanoví, že:

„(1) Nejsou-li dány důvody zvláštního zřetele hodné, vydá soud rozhodnutí ve věci samé zpravidla do 6 týdnů od zahájení řízení; vydá-li soud rozhodnutí po uplynutí této lhůty, uvede v odůvodnění rozhodnutí skutečnosti, pro které nebylo možné tuto lhůtu dodržet.

(2) Soud může v rozhodnutí podmínit nebo podmíněně odložit navrácení dítěte a to splněním přiměřených záruk navrhovatelem nebo vydáním rozhodnutí anebo učiněním jiných opatření orgány státu, do něhož má být dítě navráceno.“

Podle Ústavního soudu nemůže být návrat přemístěného dítěte do místa jeho obvyklého bydliště nařízen automaticky a mechanicky, tedy bez ohledu na zájmy dotčeného nezletilého dítěte a přikazuje respektovat nejlepší zájem dítěte, jakožto rozhodující prvek při rozhodování o samotném přemístění dítěte. Současně stanovil požadavek, aby byl stanoven takový postup a opatření, které vyloučí, anebo přinejmenším zmírní negativní dopady na psychický vývoj nezletilého dítěte spojené s destabilizací jeho výchovného prostředí v důsledku tohoto opětovného přemístění z aktuálního bydliště zpět do místa svého obvyklého bydliště. Právě za tímto účelem by měla sloužit úprava v odst. 2 zmíněného paragrafu, který zakotvuje nástroj v podobě záruk, jejichž stanovením a splněním lze podmínit navrácení nezletilého dítěte do místa jeho obvyklého bydliště. Podle soudu dané záruky neslouží k eliminování újmě hrozící dítěti, neboť k takovému účelu slouží výjimky předvídané v Haagské úmluvě.⁵³

⁵¹ NERADOVÁ, Věra. *Mezinárodní únos nezletilého dítěte v rámci rozvodových sporů*. Sancedetem.cz Internetový portál. [online]. Praha, 2010 [cit. 21. 8. 2017].

⁵² Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 1080/17

⁵³ Tamtéž

Tyto výjimky můžeme najít v čl. 12 Haagské úmluvy, podle něhož navrácení dítěte neplatí, pokud osoba, která se domáhala návratu, ve skutečnosti nevykonávala právo péče o dítě v době jeho přemístění nebo zadržení, s přemístěním nebo se zadržením souhlasila, či se s ním později smířila, nebo je vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo se jinak dostal do nesnesitelné situace. Při hodnocení těchto okolností musí soudní a správní orgány přihlídnout k informacím o sociálním postavení dítěte, které byly poskytnuty ústředním orgánem, popř. jiným příslušným orgánem obvyklého bydliště dítěte. Návrat může být také odmítnut pro rozpor se základními zásadami dožadovaného státu o ochraně lidských práv a základních svobod, jak stanoví článek 20.⁵⁴

V konkrétním případě se stěžovatel obracel na Ústavní soud, jelikož byl návrat dítěte podmíněn zárukami v podobě finančního zajištění dítěte i matky, dokud by nebyly rozhodnuty právní poměry k dítěti. Stěžovatel se proti tomu bránil s argumentem, že stanovením záruk došlo k porušení jeho základních práv a podle jeho slov záruky nesledovaly legitimní cíl či neexistoval vztah přiměřenosti. To však podle Ústavního soudu spadá pod činnost obecných soudů, nicméně kladl důraz na splnění základního postulátu řízení o úpravě poměrů dětem, aby přijatá opatření byla vždy v nejlepším zájmu dítěte a záruk obsažené ve shora uvedeném ustanovení, které jsou konformní a slouží ke zmírnění negativních dopadů na psychický vývoj dítěte.⁵⁵

Záruky se liší případ od případu, může se také např. jednat o opatření chránící před domácím násilím, bylo-li vysloveno podezření či se může jednat o zabezpečení životních potřeb. Tato záruka může být nabídnuta i samotným navrhovatelem a může spočívat například v tom, že se navrhovatel zaváže neiniciovat trestní stíhání druhého rodiče, nevyucovat po návratu dítěte dřívější rozhodnutí o péči o dítě apod.⁵⁶ Záruky však musí být reálné a pouhý slib navrhovatele není dostačující.⁵⁷

K fungování těchto podmínek a záruk slouží institut styčného soudce, jež jsem zmínila již výše.⁵⁸

Návrh na zřízení styčných soudců byl poprvé navržen LJ Mathew Thorpem, což byl soudce Vrchního soudu v Londýně, v roce 1998 na semináři pořádaném pro soudce zabývajícími se mezinárodní právní ochranou dětí. Styčný soudce měl zejména komunikovat a usnadňovat styk s národními orgány Haagské úmluvy, s národními soudci a soudci ze

⁵⁴ Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 3742/14

⁵⁵ Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 1080/17

⁵⁶ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 977-980

⁵⁷ Nález Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 474/2007

⁵⁸ PTÁČEK, Lubomír. *Styčný soudce ve věcech rodinného práva*. Právo a rodina, 2008, č. 9.

smluvních stran Haagské úmluvy v otázkách, které pokrývá. V říjnu roku 2006 zahrnovala 20 soudců z 18 jurisdikcí. Na základě zkušeností z jednotlivých států, ve kterých byl tento institut zaveden, se ukázalo, že přímá mezinárodní spolupráce mezi soudci je užitečná při řešení některých praktických otázek provázející navrácení dítěte. Dále mohou napomáhat ke smírnému ukončení řízení před soudem dožádaného státu, kdy prostřednictvím styčného soudce mohou soudy odstraňovat praktické překážky bránící navrácení dítěte, mohou pomoci zajistit, že urychlené navrácení proběhne v bezpečných podmínkách pro dítě i doprovázejícího rodiče a také mohou připravovat cestu pro řízení o výchově dítěte v zemi, kam je vráceno. Zejména se jedná o pomoc v řízení podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, respektive čl. 11 odst. 4 Nařízení Brusel IIa. Vhodná opatření mohou mít podobu různých záruk, jak jsem zmínila v předchozím odstavci.⁵⁹

Činnost styčného soudce není pozitivně definována na mezinárodní ani na vnitrostátní úrovni a v podstatě záleží na jurisdikci každého státu. Činnosti, které bývají v jurisdikcích shodné jsou zejména napomáhání kolegům v aplikaci Haagské úmluvy v obecných i praktických otázkách, odpovídat na dožádání zahraničních soudců a ústředních orgánů týkajících se obecných otázek legislativy a kompetencí ve věcech mezinárodních únosů dětí, účastnit se a zastupovat soudní moc na konferencích mezinárodního rodinného práva v co nejširší míře, přijímat a postupovat příchozí mezinárodní soudní komunikaci a iniciovat či usnadňovat odchozí soudní komunikaci a podporovat mezinárodní spolupráci v rodinném právu obecně. Styční soudci také shromažďují informace a nové poznatky o fungování Haagské úmluvy, zajištění, že důležitá rozhodnutí budou zaslána do databáze INCADAT, zasílat příspěvky do časopisu Judges Newsletter. Tedy nepřebírá funkce ústředního orgánu podle čl. 7 Haagské úmluvy, ale spolupůsobí s ústředním orgánem na zrychlení řízení podle Haagské úmluvy. Například byl styčným soudcem jmenován dne 8. 12. 2006 JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., soudce Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci.⁶⁰

⁵⁹ Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA, „mezinárodní právo rodinné v praxi,“ Praha, 2010

⁶⁰ Tamtéž

2 Pojem obvyklého bydliště dítěte

Tímto pojmem je myšleno zejména místo, ve kterém dítě pobývalo těsně před tím, než došlo k jeho protiprávnímu přemístění nebo zadržení. Na tento pojem bychom měli nahlížet jako na stálé a obvyklé středisko zájmů dítěte, jemuž je propůjčen trvalý charakter.⁶¹

Z judikatury vyplývá dvojí úloha pojmu obvyklého bydliště dítěte (viz v kapitole 3). Jednou z těchto úloh je právě stanovení postupu pro navrácení dítěte do členského státu. Obvyklé bydliště hraje roli i v případě řízení o rodičovskou odpovědnost (ať už jde o péči o dítě, právo na styk s dítětem či dokonce jeho únos). Podle něj se vybírá soud, který bude o celé věci rozhodovat. Pokud jde o únos jedním z rodičů, přísluší rozhodnutí soudu té země, do níž bylo dítě neoprávněně přemístěno. V případě obvyklého bydliště se musí zjišťovat, zda by dítě neutrpělo návratem nevratnou újmu a také, zda rodič, který se návratu domáhá, před únosem skutečně vykonával právo péče o dítě. Výklad pojmu obvyklého bydliště dítěte není uzákoněn a je dotvářen de facto soudní praxí. Jde o místo, k němuž má dítě silné sociální vazby.

Než se dostaneme k výkladu podle judikatury českých soudů a výkladu Soudního dvora, budu se v této kapitole zabývat pojmy rodičovské odpovědnosti, péče o dítě a právo na styk, jelikož na jejich definování závisí určení obvyklého bydliště dítěte.

2.1. Pojmy související s určením obvyklého bydliště dítěte

Právo péče je v Haagské úmluvě vymezeno velmi široce a podle zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku (dále jen „OZ“), části rodinného práva, tomuto pojetí odpovídá institut rodičovské odpovědnosti. Právo péče podle Haagské úmluvy zahrnuje práva vztahující se k péči o osobu dítěte a zejména právo určit místo pobytu dítěte. Právo styku je pak vymezeno jako právo odvézt dítě na dobu omezenou do místa jiného, než je právě místo obvyklého bydliště. Jak již bylo zmíněno výše, v daném návratovém řízení se pak soud nezabývá výchovnými předpoklady rodičů, ale věnuje se otázce, zda-li bude dítě navraceno do místa obvyklého bydliště či nikoli (je tedy určována jurisdikcí soudu).⁶²

Těmito výchovnými předpoklady by se měl zabývat až soud, který je zřízen v místě obvyklého bydliště dítěte, a tak je s poměry dítěte a jeho situací nejlépe obeznámen.⁶³

⁶¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 186.

⁶² VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí aneb pojem „obvyklé bydliště“ dítěte*. Epravo.cz [online]. Praha, 2014. [cit. 21. 8. 2017].

⁶³ Rozsudek Městského soudu v Praze, sp. zn. 18 Co 87/2017

2.1.1. Rodičovská odpovědnost

V předchozí právní úpravě, již představoval zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině (dále jen „ZOR“), se rodičovská odpovědnost označovala pod pojmem „rodičovská zodpovědnost. Proto se tento výraz objevuje v řadě judikатурních rozhodnutí v této práci, tedy rozhodnutími vydanými před novou kodifikací občanského (potažmo rodinného) práva č. 89/2012 Sb.

Tento zákon již používá jednotný termín, kterým je „odpovědnost“ a dostal tento institut pouze doplnění do zákonného textu toho, co dříve bylo dovozeno odbornou literaturou a judikaturou.⁶⁴

Rodičovská odpovědnost zahrnuje podle § 858 OZ, *„povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.“*⁶⁵

Podle § 865 OZ *„Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven.“*⁶⁶

§ 866 OZ *„Před rozhodnutím, které se dotýká rozsahu rodičovské odpovědnosti nebo způsobu či rozsahu, v jakém ji rodiče mají vykonávat, jsou určující zájmy dítěte.“*⁶⁷

Úpravu bychom našli samozřejmě i na úrovni ústavněprávní, konkrétně v čl. 32 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), který ve svém odstavci 4 stanoví, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, a že děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Způsob, jakým pak bude tato péče vykonáváno je na rodičích samotných. Zákaz neoprávněného zasahování do soukromého života, stejně tak jako do života rodinného, je garantováno čl. 10 odst. 2 LZPS.⁶⁸

2.1.1.1. Rodičovská odpovědnost ve světle judikatury Ústavního soudu

Ústavní soud ve svém rozhodnutí zdůraznil zejména autonomii výkonu rodičovské odpovědnosti a také svobodu dítěte. Dohled nad dítětem nemůže být podle Ústavního soudu absolutní a rodiče mají v rámci své rodičovské odpovědnosti právo zvolit si, jak budou své

⁶⁴ VOJÁČKOVÁ, Adéla. *Rodičovská odpovědnost ve světle nejnovější judikatury Ústavního soudu*. Epravo.cz [online]. Praha, 2016 [cit. 21. 8. 2017].

⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 858

⁶⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 865

⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 866

⁶⁸ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR

dítě vychovávat a jakou míru samostatnosti svým dětem povolí. V této míře autonomie i Ústavní soud shledává správnou cestu, jak naučit děti samostatnosti a lépe je připravit na odpovědný život po dosažení jejich svéprávnosti, to vše s ohledem na věk, charakter a povahové vlastnosti dítěte.⁶⁹

2.2.1. Právo péče

Jak již bylo zmíněno výše, právo péče o dítě je upraveno Haagskou úmluvou v článku 5 a vykládá se autonomně.⁷⁰ Podle čl. 3 písm. a) Haagské úmluvy může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu.⁷¹

Podle Haagské úmluvy tak může náležet rodiči, ale také poručníkovi, pěstounovi, osvojiteli, a dokonce také osobám, které mají dítě svěřeno do předpěstounské nebo předadopční péče. Může se jednat také o právo péče o dítě kojeneckého ústavu, dětského domova nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.⁷²

V českém právním řádu bychom našli úpravu v §§ 880 až 891 OZ.

Podle § 880 odst. 1 „Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.“⁷³ Podle § 882 odst. 1 „Zadrželi jiná osoba dítě protiprávně, mají rodiče právo žádat, aby jim dítě předala; to platí o mezi rodiči navzájem. Toto právo má i ten, kdo o dítě oprávněně pečuje.“⁷⁴ Podle odst. 2 „Osoba, která dítě protiprávně zadržuje, má povinnost jej řádně předat tomu, kdo má dítě po právu v péči.“⁷⁵

K právu péče o dítě se taktéž vyjádřil Soudní dvůr ve smyslu nesezdaných rodičů a práva otce na péči o dítě. Soudní dvůr se přiklonil k argumentu, že „nařízení Rady musí být vykládáno v tom smyslu, že nebrání tomu, aby právo členského státu podřídilo přiznání práva péče o dítě otci dítěte nesezdanému s matkou dítěte tomu, aby otec získal rozhodnutí příslušného vnitrostátního soudu o přiznání takového práva péče, na základě čehož může být přemístění nebo zadržení dítěte jeho matkou považováno za protiprávní ve smyslu čl. 2 odst. 11 uvedeného nařízení.“⁷⁶

⁶⁹ Nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 158/15

⁷⁰ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 961-964

⁷¹ Nález ÚS ČR, sp. zn. II ÚS 3742/14

⁷² NOVOTNÁ, Věra. Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? *Právo a rodina*. 2007, č. 9, s. 3.

⁷³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 880 odst. 1

⁷⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 882 odst. 1

⁷⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 882 odst. 2

⁷⁶ Rozsudek Soudního dvora ve věci McB ze dne 5 října 2010, sp. Zn. C-400/10 PPU

2.3.1. Právo na styk s dítětem

Právem dítěte je možnost znát oba rodiče a být s nimi i v kontaktu. V případě rodičů je jejich právem a současně i povinností osobní styk udržovat a podniknout právní kroky v případě, kdy jeden z rodičů brání takový kontakt tomu druhému. V případě zajištění kontaktu s dítětem, který žije s rodičem v druhém státě, se nejčastěji řeší výkonem rozhodnutí, nebo prostřednictvím právních nástrojů, které umožňuje mezinárodní právo. Právem styku se rozumí právo rodiče být v kontaktu s dítětem a to prostřednictvím návštěv, pobytu dítěte u rodiče nebo prostřednictvím moderních komunikačních prostředků (těmi se rozumí email, telefon, popř. Skype). Současně je povinností rodiče, u kterého je dítě v péči, druhému rodiči styk s dítětem umožnit, spolupracovat a dítě na tento styk připravit.⁷⁷

Na úrovni mezinárodní, jak jsem již zmínila výše, je možné nalézt úpravu v Úmluvy, konkrétně v čl. 7, která dětem garantuje právo na péči jejich rodičů.⁷⁸

V českém právním řádu je právo na osobní styk upraveno v § 887 až 891 OZ. V rámci výkladu české úpravy se zahraniční uvedu relevantní paragrafy.

V § 888 OZ je stanoveno, že *„Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.“*⁷⁹

§ 898 OZ stanoví, že *„Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k obě rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje. Brání-li rodič, který má dítě v péči, bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči.“*⁸⁰

Podle § 890 jsou rodiče povinni si o dítěti oznamovat i podstatné informace, čímž se rozumí právo na informace o dítěti, a to konkrétně informace o jeho zdravotním či psychickém stavu, školních výsledcích dítěte, zájmech a podobně. Tyto informace by měl druhý rodič poskytovat pravidelně.⁸¹

⁷⁷ Zdroje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

⁷⁸ Úmluva o právech dítěte, čl. 7

⁷⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 887 až 891

⁸⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 898

⁸¹ Zdroje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

§ 891 odst. 1 uvádí, že „Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se spolu dohodnou, jak se rodič, který dítě v péči nemá, bude s dítětem stykat. Nedohodnou-li se rodiče, nebo vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině, soud styk rodiče s dítětem upraví. V odůvodněných případech může soud určit místo styku rodiče s dítětem.“ Podle odstavce 2 „Je-li to nutné v zájmu dítěte, soud omezí právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo styk i zakáže.“⁸²

V České republice nemusí být právo styku upraveno soudně, postačuje dohoda mezi rodiči. V opačném případě tedy může rozhodnout soud (§ 877 OZ). Nachází-li se dítě v České republice, lze zahájit řízení v místě bydliště dítěte, řízení je osvobozeno od soudních poplatků a není potřeba zastoupení advokátem. V případě potřeby pomoci se sepsáním návrhu, je možné se obrátit bezplatně na orgán sociálně-právní ochrany dětí, kterým je příslušný obecní či městský úřad, opatrnická oddělení soudů nebo právní poradny. V momentě, kdy dítě žije v zahraničí, je příslušným soud v místě obvyklého bydliště dítěte.⁸³

2.4.1. Zájem dítěte

V neposlední řadě pojem zájmu dítěte, který je utvářen dvěma aspekty. Těmito aspekty jsou nejen zájem na tom udržet si rodinné vazby, popř. zachovat osobní vazby, není-li rodinné prostředí vhodné, ale také možnost vyvíjení se ve zdravém prostředí.⁸⁴

Podle své povahy a závažnosti má zájem dítěte převážit nad zájmy rodiče, přestože zájmy rodičů, a to zejména právo na pravidelný kontakt s dítětem, zůstávají relevantním hlediskem při vyvažování dotčených zájmů.⁸⁵

S výše zmíněným veřejným zájmem souvisí čl. 23 písm. a) Nařízení Brusel IIa., který stanoví důvody pro neuznání rozhodnutí ve věci rodičovské odpovědnosti a to „je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá, přičemž jsou vzaty v úvahu [nejlepší] zájmy dítěte.“⁸⁶

Důvodová zpráva k Haagské úmluvě k zájmu dítěte uvádí, že „právo nebýt přemístěné nebo zadržované,“ ve jménu více či méně diskutabilních práv vztahujících se k jeho osobě, je jedním z nejobektivnějších příkladů toho, co je podstatou zájmu dítěte. V tomto ohledu by bylo možné se též odvolat na Doporučení 874(1979) Parlamentního shromáždění Rady

⁸² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 891

⁸³ Zdroje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

⁸⁴ Rozsudek ESLP ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku č. 41615/07 ze dne 6. 7. 2010, § 136 a ve věci Sneersome a Campanella proti Itálii č. 14737/09 ze dne 12. 7. 2011, § 85

⁸⁵ Rozsudek ESLP ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku č. 41615/07 ze dne 6. 7. 2010, § 134; Haase v. Německo č. 11057/02

⁸⁶ Nařízení Brusel IIa., čl. 23

Evropy, jehož první všeobecná zásada uvádí, že děti se již nesmí považovat za vlastnictví rodičů, ale musí se uznávat jako jedinci se svými vlastními právy a potřebami.⁸⁷

2.2. Pojem obvyklého bydliště dítěte podle judikatury českých soudů

Výše zmíněné mezinárodní dokumenty, tedy Haagská úmluva a Brusel IIa pojem obvyklého bydliště používají, avšak jako samotný jej nedefinují. Je proto potřeba nahlédnout do judikatury českých soudů, stejně tak jako pro srovnání do judikatury soudů zahraničních.

Českými soudy byl pojem obvyklého bydliště dítěte založen na konceptu, podle něhož by měl být tento pojem vykládán vždy ve vztahu k reálné situaci dítěte a k okolnostem života toho daného konkrétního dítěte. Formalismus daný například trvalým bydlištěm, místem narození či délkou pobytu, které mohou být vytrženy z celého kontextu dosavadního života dítěte, by měl být opomenut.⁸⁸

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí z roku 2011 kladl důraz na to, aby obecné soudy při hodnocení obvyklého bydliště dítěte posuzovali fakticitu, a nikoliv stav právní. Stanovil, že „vnitrostátnímu soudu přísluší určit místo obvyklého bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě. Kromě fyzické přítomnosti dítěte v členském státě je třeba zohlednit další skutečnosti, které mohou nasvědčovat tomu, že tato přítomnost nemá pouze dočasnou či příležitostnou povahu a že pobyt dítěte vykazuje jistou integraci v rámci sociálního a rodinného prostředí.“⁸⁹

V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud kladl důraz na rozlišení mezi obvyklým bydlištěm a pouhou dočasnou přítomností, kdy podle něj v případě obvyklého bydliště musí pobyt určitou dobu trvat, vyznačovat se dostatečnou mírou stálosti. Dítě by mělo mít k takovému místu vytvořen vztah domova, který je podle něj vyznačován zejména skutečností, že má v takovém místě dítě svého doktora, chodí tam do školy či školky, má zázemí svých kamarádů či příbuzných a ztráta takového místa by pro něj představovalo určité trauma. Rodinné prostředí tvořené blízkými osobami může být těžké nalézt zejména v případě, kdy rodiče často cestují za prací. V tomto případě užil Nejvyšší soud k výkladu judikaturu ESD ve věci *Cameron v. Cameron*, kdy soud konstatoval, že neexistuje minimální doba, po kterou je nutno v daném novém státě žít, aby bylo možné požadovat změnu obvyklého bydliště.⁹⁰

⁸⁷ Důvodová zpráva k Haagské úmluvě

⁸⁸ Advokátní kancelář JUDr. Věra Škvorová, Ph.D., „*pojem obvyklého bydliště dítěte*“

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011

⁹⁰ Tamtéž

Sociální postavení dítěte se rozumí zejména to, které osoby, popř. orgány a jakým způsobem zajišťují péči o dítě, jeho východu a výživu. Také jsou důležité k posouzení vzájemné citové vazby a vazby těchto osob a dítěte, případně širší rodiny.⁹¹

Stejný názor bychom pak našli v rozhodnutí Krajského soudu v Brně, který stanovil, že „místo obvyklého bydliště dítěte je třeba vždy určit na základě fakticity pobytu dítěte v konkrétním členském státě Haagské úmluvy. Místo obvyklého bydliště dítěte je založeno nejen na přítomnosti dítěte v tomto členském státě, ale také na určitém stupni integrace dítěte do společenského a rodinného prostředí, tzv. „aktuální centru zájmů“ dítěte v tomto státě. K relevantním faktorům patří délka pobytu, pravidelnost pobytu, záměry a důvody pro předchozí stěhování a následný pobyt dítěte v daném členském státě, národnost dítěte, místo a podmínky návštěvy školy, jazykové znalosti, rodinné, společenské a kulturní vztahy a aktivity dítěte, úmysl rodičů usadit se v členském státě, sídlo ošetřujícího lékaře dítěte a v neposlední řadě i nákup, prodej či pronájem nemovitosti rodiči dítěte v daném členském státě nebo jejich další významnější majetkové dispozice.“⁹²

Korekci výkladu pojmu obvyklého bydliště dítěte ve vztahu k nejlepším zájmům dítěte pak můžeme najít v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z roku 2008, který stanovil, že „oba cíle Haagské úmluvy – jeden preventivní, a druhý určený k zabezpečení okamžité reintegrace dítěte do jeho obvyklého prostředí – korespondují se specifickou ideou nejlepších zájmů dítěte. Nicméně je třeba připustit, že přemístění dítěte může někdy být odůvodněno objektivními důvody, které mají co dočinění jak s dítětem samotným, tak s prostředím, s nimž je dítě nejtěsněji spojeno. Proto Úmluva uznává potřebu jistých výjimek z obecných závazků států při zajišťování návratu dětí, které byly protiprávně přemístěny nebo zadrženy.“⁹³

V rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2015 nalezneme výklad obvyklého bydliště dítěte, a to také ve smyslu čl. 8 odst. 1 Nařízení Brusel IIa., kterým má být: „místo, v němž má osoba těžiště svého života. Přichází-li v úvahu určení obvyklého pobytu (bydliště) na území více států EU, je úkolem soudu, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, určit poměr rodinného a společenského začlenění dítěte v jednom členském státu k rodinnému a společenskému začlenění dítěte k jiném členském státě.“⁹⁴

⁹¹ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vydání 2015, s. 973–975; NS 30 Cdo 1931/2006, PR 6/2007 s. 218

⁹² Rozsudek Krajského soudu v Brně, sp. zn. 20 Co 365/2012-411

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 5473/2007

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1994/2013

3 Výklad obvyklého bydliště dítěte ve smyslu stanoviska Soudního dvora

Pro zpracování své diplomové práce a zejména výkladu pojmu obvyklého bydliště dítěte jsem užila stanovisko Soudního dvora přednesené 16. května 2017; Věc C-111/17 PPU, OL proti PQ. V daném případě byl Soudní dvůr požádán o vyřešení předběžné otázky, která se vztahovala na situaci, kdy bylo dítě narozené v jiném členském státě, než ve kterém měli jeho rodiče společné bydliště, a které následně zůstalo s matkou v členském státě, v němž se narodilo. Řešil se tak zejména výklad ve vztahu ke kojenci a fyzické přítomnosti dítěte ve vztahu k určení obvyklého bydliště dítěte.

Manželé v daném případě žili v Itálii, kde měli i společné obvyklé bydliště. V osmém měsíci těhotenství se manželé vydali do Řecka, aby zde manželka porodila a od porodu v Řecku také zůstala. Před italskými soudy se manžel domáhal rozvodu manželství a současně svěřeni dcery do své výhradní péče, a to do Itálie. Žena se však rozhodla zůstat v Řecku, kde dítě mělo od porodu až do současnosti obvyklé bydliště. Italské soudy se v pochybách obrátily na Soudní dvůr s žádostí o zodpovězení otázky, jak je třeba vykládat pojem „*obvyklého bydliště*“ ve smyslu čl. 11 odst. 1 nařízení Brusel IIa, a to v případě kojence narozeného v jiném místě, než které jeho rodiče, mající k němu společně rodičovskou odpovědnost, zamýšleli jako místo jeho obvyklého bydliště, a který byl od té doby protiprávně zadržován jedním z jeho rodičů ve státě jeho narození, nebo který byl přemístěn do státu třetího. Konkrétně se Italské soudy zaměřili na otázku, zdali je fyzická přítomnost ve všech případech nezbytná a zjevná podmínka pro určení obvyklého bydliště osoby a zejména novorozence.⁹⁵

Tímto se spor odlišoval od ostatních. V případě dítěte nikdy nedošlo ke změně místa. Otec požadoval navrácení do země, ve kterém bylo poslední společné bydliště před narozením a podle něj nebyla v tomto případě relevantní kritéria pro určování místa obvyklého bydliště dítěte, která byla vyvozená judikaturou Soudního dvora, a to zejména z důvodu naprosté závislosti novorozence či kojence na osobách, které ho mají v péči. Jinými slovy, předkládající soud požádal Soudní dvůr o rozhodnutí, že jde-li o určení obvyklého bydliště kojence v rámci žádosti o navrácení ve smyslu čl. 11 nařízení Brusel IIa, není potřeba splnění podmínky, že dítě, které má být navráceno, bylo fyzicky přítomno v členském státě, do kterého má být navráceno podle žádosti jednoho z rodičů.⁹⁶

⁹⁵ Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 16. května 2017

⁹⁶ tamtéž

Jak již upřesnil Soudní dvůr, Brusel IIa tvoří nedělitelný normativní celek, který se použije na řízení o navrácení dětí protiprávně přemístěných, a to v rámci Evropské Unie.⁹⁷ Brusel IIa ztělesňuje pojem obvyklého bydliště dítěte jako kritérium obecné příslušnosti. Článek 8, 10 a 11 uvedeného nařízení se vztahuje k příslušnosti soudů k projednání řízení a v uvedených člancích platí pravidlo příslušných soudů členských států, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým protiprávním přemístěním nebo zadržením. Článek 13 odst. 1 nařízení Brusel IIa uvádí podpůrné kritérium, kdy nelze-li zjistit obvyklé bydliště dítěte, jsou příslušné soudy členského státu, ve kterém se dítě nachází.⁹⁸

V tomto rozhodnutí tedy Soudní dvůr poukazuje na dvojí úlohu pojmu obvyklého bydliště, a to v prvním případě, kdy obvyklé bydliště slouží k určení soudu příslušného k rozhodování o otázkách související s rodičovskou zodpovědností k dítěti a v případě protiprávního přemístění nebo zadržení jsou v souladu s článkem 10 nařízení Brusel IIa i nadále příslušné soudy členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým protiprávním přemístěním či zadržením. A ve smyslu druhém, kdy pojem obvyklého bydliště dítěte je klíčovým pojmem pro určení, zda skutečně došlo k protiprávnímu přemístění nebo zadržení dítěte ve smyslu článku 11 uvedeného nařízení.⁹⁹

Současně platí, že určování obvyklého bydliště dítěte skutkovým zkoumáním je specifické pro každý posuzovaný případ.¹⁰⁰ V souladu s ustálenou judikaturou musí být výklad pojmu obvyklého bydliště dítěte brán s ohledem na zájem dítěte a zejména na blízkost. Jedná se zejména o míru integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí a které musí vnitrostátní soud posuzovat individuálně. Fyzická přítomnost má zvláštní význam při určení obvyklého bydliště dítěte.¹⁰¹ Podle Soudního dvora je důležité při určení obvyklého bydliště dítěte splnění podmínky, že dítě se v daném členském státě fyzicky zdržovalo a skutečnost, že má dítě státní příslušnost určitého členského státu nemůže sama o sobě stačit k tomu, aby bylo možné na dítě pohlížet tak, že má v tomto členském státě obvyklé bydliště.¹⁰² V případě posuzování fyzické přítomnosti je také důležité zjistit, zda tato přítomnost nemá pouze dočasnou či příležitostnou povahu.¹⁰³ V zásadě by tedy mělo určitou dobu trvat, aby se fyzická přítomnost vyznačovala dostatečnou mírou stálosti, a to hlavně vůči dotyčného si na

⁹⁷ Posudek 1/13 (Přistoupení třetích států k Haagské úmluvě) ze dne 14. října 2014, bod 78

⁹⁸ Rozsudek ze dne 9. října 2014, C-376/14 PPU, bod 51

⁹⁹ Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 16. května 2017

¹⁰⁰ Viz vysvětlující zpráva, Elisa Pérez-Vera, Madrid, duben 1981, bod 66; *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II*, s. 12

¹⁰¹ Rozsudky ze dne 2. dubna 2009, A C-523/07, bod 38, ze dne 22. prosince 2010, Mercredi C-497/10 PPU, bod 49, a ze dne 15. února 2017, W a V C-499/15, bod 61

¹⁰² Rozsudek ze dne 15. února 2017, W a V C-499/15, body 61 a 62

¹⁰³ Rozsudek ze dne 2. dubna 2009, A C-523/07, bod 38

takovém území zřídít trvalé nebo obvyklé centrum svých zájmů s úmyslem přiznat takovému místu stálou povahu. Takovými indiciemi, které mohou být pro posuzování obvyklého bydliště dítěte relevantní, je zejména zájem nositele rodičovské zodpovědnosti usadit se s dítětem v jiném členském státě, popřípadě přijetí určitých hmatatelných opatření, což může představovat například koupě či nájem bytu v daném hostitelském státě. A to zejména z toho důvodu, že kojeneček je zcela závislý na osobách, které ho obklopují a pro dítě nízkého věku je důležité především rodinné prostředí tvořené osobou či osobami, s nimiž dítě žije, a které o něj pečují.¹⁰⁴ Shrnutím se dá říci, že podmínkou pro určení obvyklého bydliště dítěte je tedy fyzická přítomnost dítěte. Vzniká tedy otázka, jak by měly soudy postupovat v případě, kdy dítě nebylo fyzicky přemístěno z jednoho členského státu do druhého, a zda lze od fyzické přítomnosti dítěte odhlédnout.

3.1 Určení obvyklého bydliště kojence ve smyslu článku 11 nařízení Brusel IIa ve smyslu splnění podmínky fyzické přítomnosti dítěte

Ve výše zmíněných argumentech ESD zdůrazňuje, že výklad se týká článků 8 a 10 tohoto nařízení, což by se mohlo zdát, že není rozhodující pro řešení projednávané věci. Důležité je však si uvědomit, že zmíněný výklad článku 11 a pojmu obvyklého bydliště dítěte v něm uvedený nemůže být vykládán jinak než jak je obsažený právě v čl. 8 a 10 tohoto ustanovení.¹⁰⁵ Dále se ESD vracel k důležitosti fyzické přítomnosti v daném státě. Dítě bylo narozeno v Řecku, kde bylo zvyklé na rodinné prostředí zejména rodičů matky a podle judikatury zmíněné viz výše je potřeba klást důraz na integraci vznikající v nízkém věku dítěte. Otec dítěte požadoval navrácení do Itálie, kde dítě nikdy fyzicky nebylo a zdálo se být málo pravděpodobné, že by se v této zemi mohlo nacházet centrum jeho zájmů. Z toho Soudní dvůr usoudil, že mohlo být zcela těžko myslitelné, že by takové dítě mohlo mít místo obvyklého bydliště v jiné zemi než v Řecku, kde se narodilo a to vzhledem k tomu, že tak dochází k nenaplnění podmínky fyzické přítomnosti pro určení obvyklého bydliště dítěte, jak je líčí současná judikatura.¹⁰⁶

ESD se dále věnoval důležitosti předchozímu společnému bydlení rodičů v Itálii, skutečnosti, že rodiče uvažovali jako o místě obvyklého bydliště dítěte a že matka v této zemi setrvala až do osmého měsíce těhotenství, tedy věnoval se vůli rodičů, kteří mají dítě v péči

¹⁰⁴ Rozsudek ze dne 2. dubna 2009, A C-523/07, bod 40, a ze dne 22. prosince 2010, Mercredi C-497/10 PPU, bod 50

¹⁰⁵ Rozsudek ze dne 9. října 2014, C C-376/14 PPU, bod 54

¹⁰⁶ Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 16. května 2017

a jejich obvyklé bydliště.¹⁰⁷ Závěrem soudu bylo tvrzení, že pro význam určení obvyklého bydliště dítěte nemá tento fakt význam. Tento závěr založil na řadě úvah, a to zejména na tom, že pojem obvyklého bydliště je pojmem autonomním unijního práva, tedy pojmem faktickým¹⁰⁸ a i kdyby bylo zjištěno, že v důsledku přemístění do jiného členského státu ztrácí druhý rodič možnost vykonávat právo péče, neměla by mít tato skutečnost vliv na otázku, kde má dítě fakticky obvyklé bydliště. Navíc soud klade důraz na obvyklé bydliště osob, které mají dítě v péči či obvyklé bydliště celé rodinné jednotky, fyzická nepřítomnost v tomto není relevantní.¹⁰⁹

ESD se tedy dostává k závěru, že opuštěním podmínky fyzické přítomnosti dítěte by mohlo dojít k rozšíření článku 11 daného nařízení a rozšíření výkladu pojmu obvyklého bydliště dítěte. Závěrem tedy soud poukazuje na to, že je potřeba vzít v potaz faktickou povahu obvyklého bydliště dítěte a je potřeba hmatatelné vazby na jinou zemi, ve které se dítě nachází. Taková vazba by musela být založena v zájmu dítěte, vybudována na solidních a reálných indiciích, které by mohly převážit právě fyzickou přítomnost dítěte. Soud také považoval za důležité zdůraznit, že je potřeba mít na paměti skutečnost, že v případě rodičovské zodpovědnosti, celkový systém Brusel IIa je založen na kritériu blízkosti, které se projevuje právě fyzickou přítomností dítěte. V případě, že nelze zjistit takové obvyklé bydliště dítěte, budou příslušné k projednání věci soudy toho členského státu, ve kterém se dítě nachází.¹¹⁰

ESD se zde věnoval i otázce dítěte nenarozeného, kdy uvedené nařízení v této otázce mlčí. Soud však zastával názor, že není možné použít kritéria, kterým by byl záměr rodičů umístit obvyklé bydliště dítěte do daného členského státu nebo předchozí společné bydliště rodičů v jiném členském státě, přestože tam dítě nikdy fyzicky nebylo přítomno, jelikož by mohlo dojít k ohrožení zájmu dítěte, jelikož by se tak stal příslušným soud členského státu, který však nevykazuje blízkost ve vztahu k dítěti. A to Soudu připadá být v rozporu s cílem již zmiňovaného nařízení Brusel IIa v případě určení příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti na základě blízkosti.¹¹¹

Soud se tedy domnívá, že obvyklé bydliště dítěte ve smyslu čl. 11 odst. 1 nařízení Brusel IIa předpokládá, že dítě, jehož navrácení je vyžadováno, bylo fyzicky přítomno v členském státě, do kterého má být podle žádosti navráceno. Shrnul, že jednání matky, kdy

¹⁰⁷ Rozsudek ze dne 9. října 2014, C C-376/14 PPU, bod 54

¹⁰⁸ Rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Mercredi C-497/10 PPU, body 45 a 46

¹⁰⁹ BEAUMONT, P.. HOLIDAYJ. *Recent developments on the meaning of 'habitual residence' in alleged child abduction cases*, s. 3.

¹¹⁰ Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 16. května 2017

¹¹¹ Rozsudek ze dne 15. července 2010, Purucker, C 256/09, bod 91

se přemístila s dítětem do Řecka, kde porodila, nebylo protiprávní přemístění či zadržení ve smyslu tohoto nařízení.¹¹²

V minulosti byla situace kojenců taktéž rozebírána, a to například v rozhodnutí Soudního dvoru z roku 2010. V tomto případě soud stanovil, že „pokud jde o situaci kojence, který se svou matkou pobývá jen několik dní v jiném členském státě, než je členský stát jeho obvyklého bydliště, do něhož je přemístěn. Za tímto účelem je třeba přihlídnout zejména k trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území tohoto členského státu a přestěhování se matky do tohoto státu a dále, zejména z důvodu věku dítěte, k zeměpisnému a rodinnému původu matky, jakož i k rodinným a sociálním vazbám, které matka a dítě udržují v tomtéž členském státě. Vnitrostátnímu soudu přísluší určit obvyklé bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě. Pokud by nebylo možné určit obvyklé bydliště dítěte, pak by náleželo určení podle čl. 13 Nařízení IIa., a to podle kritéria přítomnosti dítěte.“¹¹³

¹¹² Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 16. května 2017

¹¹³ Rozsudek Soudního dvora ve věci „Mercredi“ ze dne 22.12.2010, sp. zn. C-497/10 PPU

4 Návratové řízení a postup v případě změny bydliště

V poslední kapitole své diplomové práce bych se vyjádřila k příslušnosti soudů v případě změny bydliště a k postupu v návratovém řízení.

4.1 Změna bydliště

Výklad čl. 8 až 15 Nařízení Brusel IIa., které upravují tuto problematiku si představíme na rozsudku Soudního dvora ve věci „W., V. V X.“ ze dne 15. února 2017.

V tomto rozhodnutí se jednalo o litevského státního příslušníka a argentinskou státní příslušnici, kteří uzavřeli manželství ve Spojených státech amerických. Manželé žili určitou dobu v Nizozemsku, také v Itálii, čímž dítě získalo litevskou a italskou státní příslušnost. Manželé následně žili v Kanadě, u kterého byl také podán návrh o rozvod. Matka se s dítětem přestěhovali do Nizozemska, kde mají obvyklé bydliště, otec měl obvyklé bydliště v Litvě. V případě nizozemských soudů bylo rozhodnutím z roku 2014 stanovena vyživovací povinnost otce k dítěti a svěřil dítě do výlučné péče matky. Otec se následně v roce 2014 domáhal před litevskými soudy změny bydliště, výše vyživovací povinností a úpravy styku s dítětem. V rozhodnutí uvedený soud prohlásil, že není příslušný k rozhodování o návrzích, které otec učinil, jelikož pravidlům pro určení příslušnosti uvedeným v nařízení je třeba dát před ustanoveními litevského občanského soudního řádu přednost. Současně měl uvedený soud za to, že s výjimkou určitých případů změny bydliště dítěte nebo dohody nositelů rodičovské odpovědnosti jsou k rozhodování o těchto návrzích příslušné soudy členského státu, ve kterém se nachází obvyklé bydliště dítěte, tedy v projednávané věci tak představovaly soudy Nizozemského království. Uvedený soud informoval otce, že by se měl obracet na příslušný soud v Nizozemsku.¹¹⁴

Položenou předběžnou otázkou se pak soudy domáhaly výkladu čl. 8 až 14 Nařízení Brusel IIa., konkrétně který členský stát byl příslušný v případě nezletilého dítěte, které mělo obvyklé bydliště v Nizozemsku, rozhodnout o návrhu na změnu místa jeho obvyklého bydliště, rozhodnout o výši vyživovací povinnosti k tomuto dítěti a úpravu styku s tímto dítětem. Odpověď ESD zněla tak, že „článek 8 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 a článek 3 nařízení č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, musí být vykládány v tom smyslu, že v takové věci, jako je věc dotčená v původním řízení, soudy členského státu, které přijaly rozhodnutí ve věci rodičovské odpovědnosti a vyživovacích povinností

¹¹⁴ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 15. února 2017. W., V. proti X. Věc C-499/15

k nezletilému dítěti, jež nabylo právní moci, již nejsou příslušné k rozhodování o návrhu na změnu ustanovení tohoto rozhodnutí, pokud má dítě obvyklé bydliště na území jiného členského státu. K rozhodování o tomto návrhu jsou příslušné soudy posledně uvedeného členského státu.¹¹⁵

V tomto bych zejména shledala opět stejný princip, který najdeme u stanovení práva péče o dítě, tedy že by měl být příslušný soud, který je v místě bydliště dítěte, zná lépe místní poměry a je tak obecně lépe obeznámen se situací dítěte.

4.2 Návratové řízení

V případě návratového řízení se Úmluva nesnaží vyřešit problém rozhodování o tom, kdo z rodičů či jiných osob, orgánů má mít právo péče o dítě. Úmluva zaujímá v této otázce implicitně stanovisko, že každý spor o věci samé, ve svém meritu, tedy o právu péče o dítě, by se mělo uskutečnit před soudy státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště předtím než bylo přemístěné. Tento výklad platí jak pro přemístění uskutečněné před vydáním rozhodnutí o právu péče, kdy v takovém případě došlo k porušení práva péče vykonané ex lege, tak i pro přemístění, kterým bylo porušeno již existující rozhodnutí o právu péče.¹¹⁶

V rámci tohoto rozlišení je na místě uvést čl. 16 a zejména čl. 19 Haagské Úmluvy.

Podle čl. 16 *“Po obdržení oznámení o protiprávním přemístění nebo zadržení dítěte podle článku 3 soudní nebo správní orgány smluvního státu, do něhož bylo dítě přemístěno nebo v němž bylo zadrženo, nemohou věcně rozhodovat o právu o péče o dítě, dokud nebude rozhodnuto, že dítě nemá být podle této úmluvy vráceno, nebo nebude-li podán návrh podle této úmluvy v přiměřené lhůtě po obdržení oznámení.”*¹¹⁷

Čl. 19 stanoví, že *„Rozhodnutí o návratu dítěte, vydané podle této úmluvy, se nedotýká věcné úpravy péče o dítě.”*¹¹⁸

Ze zahraniční judikatury vyplývá, že rozhodnutí nařizující návrat nemá za úkol určit, kdo bude mít ve výsledku dítě ve své péči, stanoví pouze, že dítě se má vrátit zpět do země svého obvyklého pobytu. Otázka, na jakém místě v této zemi a zejména s kým bude dítě žít, stejně jako další otázky péče, náleží k posouzení soudu státu obvyklého bydliště.¹¹⁹

Zejména jedná-li se o co nejlepší zájem dítěte, je třeba adresovat dané otázky kompetentním autoritám v zemi, kde dítě mělo obvyklý pobyt před svým přemístěním. Není

¹¹⁵ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 15. února 2017. W., V. proti X. Věc C-499/15

¹¹⁶ mezinárodní konference ČAK, JA a ERA, „mezinárodní právo rodinné v praxi“

¹¹⁷ Haagská úmluva, čl. 16

¹¹⁸ Haagská úmluva, čl. 19

¹¹⁹ Rozhodnutí soudu Nizozemského království ze dne 14. 4. 2000, č. R99/076HR

tedy na soudci, který rozhoduje o návratu dítěte, aby podal svůj názor na to, kterému z rodičů bude v budoucnu uděleno právo péče o dítě.¹²⁰

V neposlední řadě úsluha čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, který musí deponitáři veřejné moci vykládat jako právo dítěte na rodinný život. V případech, kdy v soudy nebyly v ochraně tohoto práva důkladní, následoval vůči takovému státu postih. Z judikatury ESLP vyplývá závěr, že „tam, kde stát nepřijal nezbytná a adekvátní opatření k usnadnění výkonu rozhodnutí, jímž se dítě navrácí, byl soudem postižen. Platí přitom, že čím déle se řízení vede, tím horší dopad pro dítě to má. Prodlužuje se doba nejistoty dítěte a v případě jako Ignaccolo-Zenide nakonec prohráli všichni – děti, které odloučeného rodiče zcela zavrhl, i stát, který tomu nedokázal předejít.“¹²¹

V případě nařízení je pak úprava a judikatura následující. ESD stanovil, že „Článek 10 písm. b) bod iv) Nařízení Brusel IIa., musí být vykládán v tom smyslu, že předběžné opatření není rozhodnutím o právu péče o dítě, které neobsahuje navrácení dítěte, ve smyslu tohoto ustanovení a nemůže vést k přechodu příslušnosti na členský stát, do něhož bylo dítě protiprávně přemístěno.“¹²²

S tímto souvisí i výklad čl. 20 stejného nařízení. Ve svém odstavci 1 stanoví, že „*V naléhavých případech nebrání toto nařízení soudů, členského státu, pokud jde o osoby a majetek v tomto státě, přijmout předběžná opatření a zajišťovací opatření přípustná podle práva tohoto členského státu, a to i když je podle tohoto nařízení k rozhodování ve věci samé příslušný soud jiného členského státu.*“¹²³

Podle odst. 2 stejného článku „*Opatření přijatá podle odstavce 1 pozbývají účinnosti v případě, že soud členského státu příslušný ve věci podle tohoto nařízení přijal opatření, která považuje za vhodná.*“¹²⁴

Konkrétně se k tomuto vyjádřil Soudní dvůr ve věci Deticek v. Sgueglia. V předběžné otázce se soud dotázal, zda může vnitrostátní soud vydat na základě vnitrostátního práva předběžné opatření na základě článku 20. Nařízení, kterým změní nebo zruší pravomocné a vykonatelné předběžné opatření vydané soudem jiného členského státu, který je na základě nařízení příslušný rozhodovat ve věci samé. Podle Soudního dvora musí být článek 20 nařízení vykládán v tom smyslu, že „článek 20 neumožňuje soudu jednoho členského státu vydat předběžné opatření ve věci rodičovské odpovědnosti, který by dítě nacházející se na

¹²⁰ Rozhodnutí Švýcarského soudu ze dne 13. 2. 1992, č. HC/E/CH 299

¹²¹ mezinárodní konference ČAK, JA a ERA, „mezinárodní právo rodinné v praxi“

¹²² Rozsudek Soudního dvora ve věci „Povse v. Alpagó“ ze dne 1. 7. 2010, sp. Zn. C-211/10 PPU

¹²³ Nařízení Brusel IIa, článek 20

¹²⁴ tamtéž

území tohoto členského státu svěřil do péče jednoho z rodičů, jestliže soud jiného členského státu, který je ve sporu o svěřeni dítěte do péče příslušný na základě uvedeného nařízení k rozhodování ve věci samé, již vydal rozhodnutí, kterým dítě předběžně svěřil do péče druhého z rodičů, a toto rozhodnutí bylo na území prvního členského státu prohlášeno za vykonatelné.¹²⁵

4.3 Odmítnutí navrácení dítěte

Soud může odmítnout navrácení dítěte do státu jeho obvyklého bydliště. Tato možnost je v zásadě řešena a zkoumána ve všech řízeních o mezinárodních únosech dětí, jelikož to představuje stěžejní obranu rodiče-únosce, kterou se tak brání před vynucením návratu dítěte. V této oblasti tak lze najít řadu judikatury, konkrétně i judikaturu ESLP.

Interpretačním problémem je tak zejména článek 13 Haagské úmluvy, který dává možnost rozhodnout ve zvláštních případech o nenavrácení dítěte. Ve své podstatě narušuje zásadní a původní ideu celé úmluvy, kterou je neprodlený návrat dítěte. Bezodkladný návrat má zejména sloužit k zabránění změny příslušnosti soudu v rozhodování ve věcech péče o dítě, tedy aby zejména nedocházelo ke zvýhodnění únosce.¹²⁶

Důvody k odmítnutí navrácení dítěte jsou uvedeny taxativně, avšak v případě interpretace stále vyvolává jisté otázky, zejména, aby výklad daného ustanovení byl v souladu s principy a obecnými zásadami Úmluvy. Rozhodnutí a výsledná stanoviska soudů různých států se mnohdy značně liší, jelikož každý stát vykládá a nazírá na danou problematiku jinak. V případě ESLP, který se snaží o zjevnou snahu o striktní vymezení pojmu a o stanovení jasných pravidel, za kterých je možné z tohoto ustanovení vyvodit závěr o nenavrácení dítěte. Odmítnutí státu vrátit dítě do země obvyklého bydliště dítěte je nevratný a nepřirozený zásah do práva péče o dítě druhého rodiče a zároveň samotného práva na rodinný a soukromý život, který jednotlivci zaručuje zejména Úmluva o ochraně lidských práv a svobod. Sám ESLP nesprávně interpretoval dotčený článek Úmluvy, a to tím, že ve svém rozhodnutí ospravedlnil stanovisko soudu, který odmítl navrátit unesené dítě z důvodu adaptace na nové prostředí po osmi měsících, které soud podložil nejlepším zájmem dítěte. Takovéto rozhodnutí by v ustálené praxi zavedlo mnohé problémy, neboť by soudy rozhodovaly vždy podle zájmu dítěte a tím pádem by docházelo k úplnému potlačení smyslu a rozhodování podle Úmluvy jako takové.¹²⁷

¹²⁵ Rozsudek soudního dvora ve věci „Detiček v. Sgueglia“ ze dne 23. prosince 2009, sp. zn. C-403/09 PPU

¹²⁶ Haagská Úmluva, čl. 13

¹²⁷ BEAUMONT, P.R., McCLEAVY, P.E. The Hague Convention on International Child Abduction. New York: Oxford University Press Inc. 2004, s. 58

V rámci nenavrácení dítěte také Úmluva přikládá značný význam názoru dítěte prostřednictvím jeho výslechu. Pokud je dítě rozumově dostatečně vyspělé, může být takový názor důvodem pro nenavrácení dítěte.¹²⁸ Podle ESLP je toto právo přirozené, avšak současně nejsou stanovena žádná pravidla či podmínky, které by měly soudy dodržovat při výslechu. Tato oblast je tak ponechána na právní úpravě jednotlivých států, jak je tomu u nás právě novým občanským zákoníkem.¹²⁹ Tento důraz je upraven v § 867 OZ.¹³⁰

Ústavní soud se k čl. 13 Haagské úmluvy vyjádřil ve svém rozhodnutí z května tohoto roku. V daném řízení se nezletilý zdržoval ve Francii se svou matkou a k únosu došlo v situaci, kdy stěžovatel syna odvezl do České republiky s argumenty, že uvedeným rozhodnutím, jež stanovilo povinnost syna vrátit matce do Francie, došlo k porušení základních práv dítěte, jelikož podle jeho tvrzení obecné české soudy posoudily věc v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, neboť nevzaly v potah odborná vyjádření či námitky, že by návrat vystavil nezletilého fyzické a duševní újmě, neboť by se dostal do nesnesitelné situace, kterou by představovalo být rukojmím matky, která je pod vlivem ortodoxní židovské skupiny, ve které žije.¹³¹

Ústavní soud došel k závěru, že daná ústavní stížnost je důvodná a v kontextu řízení upraveného Haagskou úmluvou je prvořadým hlediskem zájem dítěte, s kterým je neodmyslitelně spjata právo dítěte nebýt přemístěno od jednoho rodiče a nebýt zadržováno rodičem druhým. Přesto, že se Ústavní soud ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že návrh na navrácení dítěte byl podán důvodně, shledal, že byly dány důvody aplikovat čl. 13 Haagské úmluvy. Ústavní soud souhlasil s odvolacím soudem v tom, že důvody ve smyslu Haagské úmluvy nelze spatřovat ve stěžovatelem tvrzené nestabilní bezpečnostní situaci ve Francii, či způsobu života a školního vzdělávání místní židovské komunity. Avšak podle jeho názoru nelze přehlédnout předložené lékařské zprávy, které se týkaly stavu nezletilého. Odvolací soud se odvolával na rozhodnutí ESLP (*Macredy proti České republice*, které jsem taktéž zmínila výše) a dovozoval, že by se muselo jednat o závažné psychické onemocnění jako je schizofrenie, maniodepresivní psychóza, bipolární porucha, autismus apod. Takové závěry však z citovaného rozhodnutí podle odvolacího soudu nevyplývaly. Ústavní soud však byl přesvědčen, že bylo pouze na odvolacím soudu, aby zvážil konkrétní okolnosti věci a na základě předložených lékařských zpráv dovedl, zda v nich popsaný psychický stav

¹²⁸ Haagská úmluva, čl. 13

¹²⁹ SCHULZ, A. The Hague Child Abduction Convention and the European Convention on Human Rights. In LODRUP, P., MODVAR, E. ed. *Family Life and Human Rights*. Oslo: Gyldendal, 2004, s. 701

¹³⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 867

¹³¹ Nález ÚS ČR, sp. zn. II ÚS 378/17

nezletilého zavdává důvody k aplikaci předmětného článku, popř. zda je vytvoření takového úsudku zapotřebí zadání znaleckého posudku. Lékařské zprávy vyslovily jednoznačné závěry o riziku těžké traumatizaci dítěte a ohrožení jeho duševního vývoje a měl-li soud pochybnosti o jejich vypovídací hodnotě s ohledem na skutečnost, že byly podány otcem, který byl v té době osobou pečující, mohl si vyžádat další odborná vyjádření či zadat vypracování dalšího znaleckého posudku. Skutečnost, že nezletilý nebyl léčen, není ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy určující.¹³²

Ústavní soud uzavřel, že aplikace daného článku Haagské úmluvy by měla skutečně přicházet v úvahu pouze ve výjimečných případech, nicméně tato skutečnost nezabavuje soudy povinnosti důkladně zkoumat podmínky pro případné naplnění dikce tohoto ustanovení. Fyzická či duševní újma, popř. pro dítě nesnesitelná situace, může spočívat i v jiných skutečnostech než v pouze závažném onemocnění dítěte.¹³³

Současně v tomto rozhodnutí můžeme vidět upřednostněný zájem dítěte před zásahem do práva matky, z hlediska dopadu do práv nezletilého hrozila podle Ústavního soudu nepoměrně větší újma právě dítěti.¹³⁴

¹³² Nález ÚS ČR, sp. zn. II ÚS 378/17

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ ÚS: k Haagské úmluvě o mezinárodních únosech dětí. Bulletin advokacie. [online]. Praha, 2017. [cit. 21. 8. 2017].

Závěr

Závěrem bych se ve své diplomové práci ráda vyjádřila k výše zmíněným vědeckým otázkám, tedy zda se shoduje současný koncept definice obvyklého bydliště dítěte s aktuální judikaturou ESD, jakou roli hraje fyzická přítomnost dítěte u příslušného soudu při určování jeho obvyklého bydliště, dále otázkou vlivu věku dítěte při určování jeho obvyklého bydliště a specifikem pak byl postup v případě nenarozených dětí.

Rozborem soudních rozhodnutí ESD jsem dospěla k závěru, že mezi stěžejní podmínkou pro určení obvyklého bydliště dítěte je fyzická přítomnost v tomto státě. Zejména ve smyslu k rodinnému a společenskému začlenění dítěte k jistému členskému státu, což potvrzují i mnohá rozhodnutí soudů České republiky. Lze tedy obecně říci, že soudy České republiky při své rozhodovací činnosti vykládají pojem obvyklého bydliště dítěte eurokonformně v souladu s rozhodovací praxí soudů evropských.

Soudní dvůr ve svém rozhodnutí ve věci C-111/17 PPU stanovil, že každý případ je potřeba zkoumat specificky, výklad pojmu obvyklého bydliště dítěte musí být vykládán s ohledem na nejlepší zájem dítěte a zejména musí soudy vzít v potaz prvek blízkosti. V daném případě byla situace ojedinělá v tom smyslu, že nikdy nedošlo k fyzickému přemístění dítěte a ve státě, do kterého požadoval jeho otec navrácení, nikdy fyzicky nebylo nepřítomno. Nebyla tedy založena podmínka fyzické přítomnosti a Soudní dvůr rozhodl, že se od této podmínky není možné odchýlit a bude i nadále vyžadována. Koncept definice obvyklého bydliště dítěte ve světle současné judikatury, konkrétně ve vztahu k otázce fyzické přítomnosti dítěte a odloučením se od této podmínky, tedy zůstává zachován.

Jelikož se v daném případě jednalo o kojence, je tedy na místě velmi zdůraznit souvislost věku dítěte s rozhodováním soudů o obvyklém bydlišti. Soudní dvůr přistupoval k této otázce poněkud obezřetně, neboť je kojeneček mnohem více závislý na osobách, které jej obklopují a o to opatrněji by se mělo při určování obvyklého bydliště dbát jednotlivých výkladů a posuzování okolností.

V případě nenarozených dětí přiznává Soudní dvůr, že nařízení mlčí, avšak zastává názor, že pokud by se nařízení vztahovalo i na těhotenství, tak by bylo možné zařadit do působnosti nařízení Brusel IIa i nenarozené děti, s čímž nesouhlasí.

S názorem Soudního dvora se ztotožňuji. V případě nenarozených dětí by nemělo docházet k určování jejich obvyklého bydliště, dokud nejsou narozeny, tedy dokud nedochází k posuzování konkrétních okolností ve vztahu ke konkrétnímu dítěti. V dnešní společnosti

často dochází k závažným rozhodnutím rodičů v průběhu krátkých časových intervalů, kterými jsou ovlivněny zejména zájmy takového dítěte.

Jak i konstatoval ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud ČR „Skutečnou obětí únosů je dítě samotné, které trpí náhlým narušením své stability, traumatickou ztrátou rodiče, který zajišťoval jeho výchovu, nejistotou a frustrací spojenou s nutností přizpůsobit se cizímu jazyku, neznámým kulturním podmínkám, učitelům, příbuzným.“¹³⁵

„Nenavrácení dítěte proto musí spočívat v existenci takového rizika, které není jen vážné, ale musí se jednat o podstatnou, nikoliv jen triviální újmu, přičemž tyto důvody, eliminující návrat dítěte do místa jeho obvyklého bydliště, musí být zjištěny a objasněny natolik dostatečně, aby hrozba vážného nebezpečí fyzické nebo duševní újmy, příp. nesnesitelná situace z přikázaného návratu byly s co nejvyšší mírou pravděpodobnosti vyloučeny.“¹³⁶

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 5473/2007

¹³⁶ Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 440/2000

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá výkladem pojmu obvyklého bydliště dítěte v případech mezinárodních únosů, a to konkrétně výkladem tohoto pojmu ve světle aktuální judikatury. V první kapitole se věnuji pramenům právní úpravy obvyklého bydliště dítěte, nejprve na úrovni mezinárodní, pak na úrovni unijní právní úpravy a v neposlední řadě také začlenění pojmu v právním řádu České republiky. Současně také vymezuji základní pojmy a principy, které uvádí jednotlivé prameny ve svých výkladech. V druhé kapitole se věnuji rozsáhlejšímu výkladu pojmu obvyklého bydliště, zejména, jak jej upravuje česká právní úprava, uvádím instituty, které s tímto pojmem souvisí, a to dokládám judikaturou nejen českých soudů, ale také judikaturou zahraniční. Ve třetí kapitole se pak věnuji výkladu pojmu obvyklého bydliště dítěte Soudním dvorem Evropské Unie, který se věnuje podmínce fyzické přítomnosti dítěte v členském státě jako kritérium pro určení jeho obvyklého bydliště. Soud se v tomto rozhodnutí také věnuje otázce kojenců a nenarozených dětí, kterým jsem věnovala zvláštní podkapitolu. V poslední kapitole se věnuji návratovému řízení a výkladům relevantních článků při určování příslušnosti soudu při změně místa obvyklého bydliště dítěte. Závěrem se vyjadřuji ke výše zmíněným názorům Soudního dvora.

Klíčová slova: mezinárodní právo, občanské právo, obvyklé bydliště dítěte, právo péče, právo styku, rodičovská odpovědnost, navrácení dítěte, přemístění a zadržení, mezinárodní únos

Abstract

This thesis deals with the explication of the term „child habitual residence“ within the cases of international child abduction. In this thesis the habitual residence is being explained in terms of recent judicial decisions of the Court of Justice of the European Union. In the first chapter of this thesis I will introduce the individual legal systems, which are related to this matter. First I will mention this term on the international level, then I will focus on the legal system of the European Union and lastly its position in the Czech legal system. As well as introducing these legal systems, I will briefly comment on principles, which are resulting from them. In the second chapter I would like to get closer to the explanation of child habitual residence, mainly in the Czech legal system and I would like to introduce principles and other legal terms which are closely related to the habitual residence. This will be supported by the judicial decisions not only of the Czech Republic but as well decision delivered by the foreign courts. In the third chapter I will deal with the concept of a physical presence of a child in a

state as a condition when deciding on the place of child's habitual residence. This was crucial for a decision of the Court of Justice of the European Union, which will be used by the Czech courts in the future. The court was also dealing with the situation of infants and nasciturus. In the last chapter I would like to talk about the procedure when the habitual residence of a child is being changed and the procedure of returning a child. In the conclusion I would like to take the chance to express my opinion to this matter.

Key words: international law – civil law - habitual residence - wrongful removal or retention – right of custody – right of access- parental responsibility-return of a child – wrongful removal or retention – international child abduction

Zdroje

Monografie

- 1) PERÉZ-VERA, Eliza. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention*. Dostupný z: <<http://hcch.e-vision.nl>>
- 2) Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákona. ISBN 978-80-7400-297-7.
- 3) PTÁČEK, Lubomír. *Styčný soudce ve věcech rodinného práva*. Právo a rodina, 2008, č. 9.
- 4) PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 186.
- 5) SCHULZ, A. *The Hague Child Abduction Convention and the European Convention on Human Rights*. In LODRUP, P., MODVAR, E. ed. *Family Life and Human Rights*. Oslo: Gyldendal, 2004, s. 701
- 6) NOVOTNÁ, Věra. *Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? Právo a rodina*. 2007, č. 9.
- 7) HRUBÁ, Michaela. *Mezinárodní únosy dětí – několik poznámek k související novele občanského soudního řádu*. Právo a rodina. 2009, č. 4.
- 8) BEAUMONT, P.R., McCLEAVY, P.E. *The Hague Convention on International Child Abduction*. New York: Oxford University Press Inc. 2004, s. 58
- 9) BEAUMONT, P., HOLIDAY, J. *Recent developments on the meaning of 'habitual residence' in alleged child abduction cases*, s. 3. Dostupné na následující adrese: https://www.abdn.ac.uk/law/documents/Recent_Developments_on_the_Meaning_of_Habitual_Residence_in_Alleged_Child_Abduction_Cases_.pdf

Právní předpisy

- 1) Úmluva o právech dítěte ze dne 30. září 1990
- 2) Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí ze dne 25. října 1980
- 3) Sdělení MZV č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
- 4) Haagská úmluva ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánu, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti

a opatření k ochraně dětí

- 5) Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení Rady (ES) c. 1347/2000
- 6) Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. května 2001, o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech
- 7) Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950
- 8) Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 9) Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR.
- 10) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- 11) Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- 12) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- 13) Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- 14) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- 1) Stanovisko Generálního Advokáta ze dne 8. června 2017. OL v. PQ. Věc -111/17 PPU. In: Curia [online]. Soudní dvůr Evropské Unie, 2017 [cit. 21.8.2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:62017CC0111>
- 2) Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 8. června 2017. Ol v. PQ. Věc C-111/17 PPU. In: Curia [online]. Soudní dvůr Evropské Unie, 2017 [cit. 21.8.2017]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=cs&td=ALL&num=C-111/17%20PPU>
- 3) Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 11. července 2008. Inga Rinau. Věc C-195/08 PPU. In: Curia [online]. Soudní dvůr Evropské unie, 2008 [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgrec=en&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=cs&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C->

[195%252F08&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=141140](http://eur-lex.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=81398&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1194401)

- 4) Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 5. října 2010, J. McB. Proti L. E. Věc C-400/10 PPU. In: *Curia* [online]. Soudní dvůr Evropské unie, 2010 [cit. 17. 6. 2016]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=81398&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1194401>
- 5) Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 22. prosince 2010. Barbara Mercredi proti Richard Chaffe. Věc C-497/10 PPU. In: *Curia* [online]. Soudní dvůr Evropské unie, 2010 [cit. 17. 6. 2016]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83470&pageIndex=0&doclang=cs&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=177764>
- 6) Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 23. prosince 2009. Jasna Detiček proti Maurizio Sgueglia. Věc C-403/09 PPU. In: *Curia* [online]. Soudní dvůr Evropské unie, 2009 [cit. 17. 6. 2016]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72557&pageIndex=0&doclang=cs&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=179549>
- 7) Rozsudek Soudního dvora ve věci „Povse v. Alpagó“ ze dne 1. července. 2010, sp. Zn. C-211/10 PPU <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83999&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=344476>
- 8) Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 15. února 2017. W., V. proti X. Věc C-499/15. In: *Curia* [online]. Soudní dvůr Evropské unie, 2017 [cit. 21.8.2017]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30d63b5795f24fc24735916aa1e7ab667bd7.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyMa3r0?text=&docid=187865&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=189959>
- 9) Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 9. října 2014. C v. M. Věc C-376/14 PPU. In: *Curia* [online]. Soudní dvůr Evropské unie, 2014 [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: [http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgreg=en&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=cs&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-](http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgreg=en&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=cs&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-)

[376%252F14&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=142408](#)

- 10) Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 15. července 2010. Bianca Purrucker proti Guillermo Vallés Pérez. Věc C-256/09. In: Curia [online]. Soudní dvůr Evropské unie, 2010 [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgrec=en&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=cs&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-256%252F09&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=143616>
- 11) Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 2. dubna 2009. Věc C-523/07. In: Curia [online]. Soudní dvůr Evropské unie 2009 [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62007CJ0523&from=EN>
- 12) Posudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 14. října 2014. Věc Avis 1/13. In: Curia [online]. Soudní dvůr Evropské unie 2014 [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A62013CV0001>
- 13) Rozsudek ESLP ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku ze dne 6. července. 2010, stížnost č. 41615/07
- 14) Rozsudek ESLP ve věci Sneersome a Kampanella proti Itálii ze dne 12. července. 2011, stížnost č. 14737/09
- 15) Rozsudek ESLP ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku ze dne 6. července. 2010, stížnost č. 41615/07
- 16) Rozsudek ESLP ve věci Haase v. Německu ze dne 8. dubna 2004, stížnost č. 11057/02
- 17) Rozhodnutí soudu Nizozemského království ze dne 14. dubna 2000, č. R99/076HR, dostupné z: <https://assets.hcch.net/incadat/fullcase/0316.htm>
- 18) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 9. 2015 sp. zn. ÚS 3742/14
- 19) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 4. 2014, sp. zn. II ÚS 3076/13
- 20) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 1080/17
- 21) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 378/17
- 22) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I ÚS 1587/15
- 23) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 2000, sp. zn. III. ÚS 440/2000
- 24) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.3.2008, sp. zn. 30 Cdo 5473/2007

- 25) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2015, sp. zn. 30 Cdo 1994/2013
- 26) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 474/2007
- 27) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011
- 28) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1931/2006
- 29) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 5473/2007
- 30) Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 2.3.2017, sp. zn. 18 Co 87/2017
- 31) Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 15. 5. 2012, sp. zn. 20 Co 365/2012-411

Jiné zdroje

- 1) Důvodová zpráva k Haagské úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí zpracovaná v dubnu 1981 Elisou Pérez-Vera, zveřejněna v Aktech a dokumentech ze čtrnáctého zasedání (1980), svazek třetí (<https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2779>)
- 2) Internetové stránky Haagské konference mezinárodního práva soukromého (<http://www.hcch.net>)
- 3) Internetové stránky Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí (<http://www.umpod.cz>)
- 4) Systém přístupu k právu Evropské unie (www.eur-lex.europa.eu)
- 5) Informační stránky Ministerstva spravedlnosti České republiky (<http://portal.justice.cz>)
- 6) Judikatura ve věcech mezinárodních únosů dětí (www.incadat.com)
- 7) Internetové stránky Nejvyššího soudu ČR www.nsoud.cz
- 8) Internetové stránky Ústavního soudu ČR <http://nalus.usoud.cz>
- 9) The Judges' Newsletter on International Child Protection. Hcch.net [online]. [cit. 21. 8. 2017]. Dostupném on-line na <http://www.hcch.net>.
- 10) Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA, „mezinárodní právo rodinné v praxi,“ Praha, 2010 [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUK_EwjHyPqy8-bVAhUCDZoKHVt7D_UQFggUAE&url=http%3A%2F%2Fwww.cak.cz%2Fassets%2Ffiles%2F3183%2FP_eshrani_n_nosy_d_t.doc&usg=AFQjCNFQnxiBjU_4YjCodOG9cctlgpcFdw

- 11) VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí aneb pojem „obvyklé bydliště“ dítěte*. Epravo.cz [online]. Praha, 2014. [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/mezinarodni-unosy-deti-aneb-pojem-obvykle-bydliste-ditete-93203.html>
- 12) VOJÁČKOVÁ, Adéla. *Rodičovská odpovědnost ve světle nejnovější judikatury Ústavního soudu*. Epravo.cz [online]. Praha, 2016 [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/rodicovska-odpovednost-ve-svetle-nejnovejsi-judikatury-ustavniho-soudu-100439.html>
- 13) ŠKVOROVÁ, Věra. *Pojem obvyklé bydliště dítěte*. Advokátní kancelář JUDr. Věra Škvorová, Ph.D. [online]. Praha, 2015. [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.skvorova-ak.cz/cs/novinky/pojem-obvykle-bydliste-ditete>
- 14) ÚS: *k Haagské úmluvě o mezinárodních únosech dětí*. Bulletin advokacie. [online]. Praha, 2017. [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/us-k-aplikaci-cl.-13-pism.-b-haagske-umluvy-o-obcanskopravnich-aspektech-mezinarodnich-unosu-deti?browser=mobi>
- 15) NERADOVÁ, Věra. *Mezinárodní únos nezletilého dítěte v rámci rozvodových sporů*. Sancedetem.cz Internetový portál. [online]. Praha, 2010 [cit. 21. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-partnerskem-vztahu/mezinarodni-unos-nezletileho-ditete-v-ramci-rozvodovych-sporu.shtml>